

mladiika

mladiika

november

VSEBINA:

Jože Peterlin: Začetek ljudsko prosvetnega dela . . .	145
Glas izza Soče: Pesnik je večer	146
Slavko: Jesen na gmajni . . .	147
Franc Jeza: Tisti dan	148
Novi dom prosvete	148
Kondor: Slog in besede ob 50-letnici	149
Maks Šah: Življenje naše šole	151
Slavko: Dobri spomin	151
Sergij Pahor: 19. olimpijske igre	152
Mาร์jan Terpin: Nova sezona	153
Jože Peterlin: Naši književniki pred občinstvom . . .	154
Zora Tavčar: Most 18-19 in Zaliv 12-13	154
Jože Peterlin: Slovesnost gledališča	156
Drago Štoka: Pismo učiteljem in profesorjem . . .	157
Slavko: Spomin	158
Lojze Škerl: Naši problemi po vatikanskem radiu . . .	159
Josip Kravos: Paket	160
Rado Bednarik: Grad v Gradiški	161
Martin Jevnikar: Sodobna slov. zamejska literatura .	162
Knjige, gledališče	163

Uredil

JOZE PETERLIN

Revijo izdaja uredniški odbor: Stanko Janežič, Marij Maver, Albert Miklavec, Franc Mljač, Sergij Pahor, Jože Peterlin, Maks Šah, Drago Štoka, Silvan Kerševan in Emil Valentinčič

Odgovorni urednik:

MARIJ MAVER

Zunanja oprema
KLAVDIJ PALČIČ

Uredništvo in uprava: Trst, via Donizetti 3, tel. 23-779 — Poduredništvo v Gorici: SKAD

Čekovni račun 11/7019

Registrirano na sodišču
v Trstu št. 193

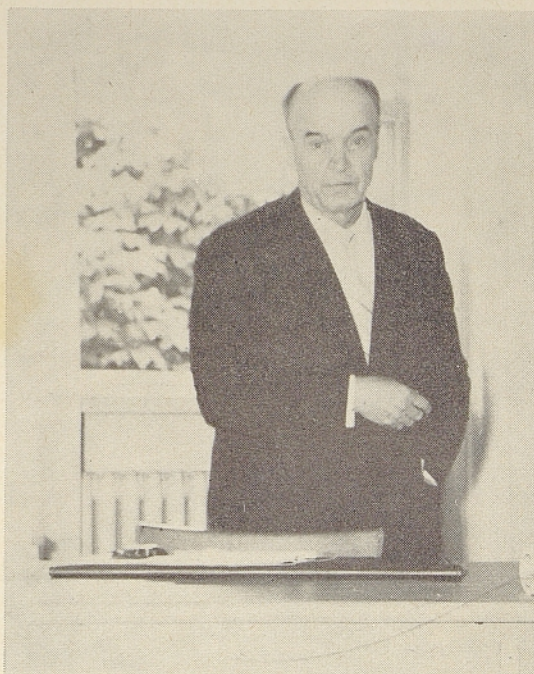
Tiska tiskarna »Graphis«, Trst,
ul. Sv. Frančiška 20, tel. 29-477

PISMO RAVNATELJU DR. KACINU

Spoštovani gospod ravnatelj, slovenski profesorji in študentje ne moremo mirno mimo tega, da zapuščate slovenski srednješolski zavod in odhajate iz našega šolskega življenja. Radi bi se Vam vsaj pisмено zahvalili za vse, kar smo v taki ali drugačni obliki od Vas vsa težka leta prejeli. Vi ste bili v prvi vrsti med tistimi, ki so po zadnji vojni obnovljali naše šolstvo, na odgovornih mestih ste želeli ohraniti naši šoli pravega duha, branili ste resnost pouka, brezkompromisno ste stali na mestu čuvarja slovenskega značaja naše šole, bili pa ste dobri oče svojim učencem in spoštljiv tovariš profesorjem svojega zavoda. Vaš delež pri obnovi slovenskega šolstva na Tržaškem in Goriškem je zelo velik.

Odhajate v pokoj. Vemo, da boste delali naprej in ne boste počivali, ker ne znate počivati. Zahvaljujemo se Vam za Vašo ljubezen do nas, do šole, do naroda, do slovenstva! Znova bomo iskali poti do Vas in Vi prihajate znova med nas!

Študentje in profesorji

RADIO

Napovedane spremembe v sporedu smo že v prejšnji številki objavili. O vsem, kar se obeta novega, posebno v božičnem sporedu pa bomo poročali prihodnjič.

FILM

Gledal sem jugoslovanski film »Kosara« in z menoj še mnogo mojih prijateljev. Film je lep, vendar bi moral biti v slovenščini. Ne samo zaradi nekoliko slabe ozvočenosti ampak tudi sicer premalo razumemo srbsko, da bi film uživali, čeprav bi ga radi gledali, saj je mestoma naravnost pretresljiv. Zelo bi bili veseli, če bi lahko gledali kak slovenski film v naših klubih in društvih.

Študentje

UPAMO,

da bodo tisti, ki so na tem, da naslede odhajajočega konzula g. *Jožeta Gačnika* enako zavzeti za slovenske probleme med nami in da bodo tudi za te samo strankarski vidiki odpadli. Gospodu konzulu Gačniku se zahvaljujemo za ljubeznivost, s katero je spremljal med nami vse, kar je bilo slovenskega, za preprostost, s katero je prihajal med nas in za dobrohotnost, ki jo je izražal. Želimo mu osebnega zadovoljstva na novem službenem mestu, ki ga bo našel prav gotovo tedaj, če bo še dalje ves v službi svojega slovenskega naroda.

Mislím, da smem izreči ta pozdrav v imenu velike večine tržaških Slovencev. ZZ

Posamezna številka Mladike stane 200 lir, po pošti 220 lir. Celoletna naročnina (10 številok) 2000 (2200) lir. Naročnina za ves letnik v Jugoslaviji 45 Ndin, v Ameriki stane 5,5 dol. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 4 funte.

Pri razgibanem kulturnem delovanju ne smemo prezreti ljudsko prosvetnega življenja, ki sega v najširši krog našega ljudstva. Ne smemo prezreti proslav 100-letnic čitavnic in mislimo pri tem predvsem na Opčine, kjer je prosvetno društvo »Tabor« pripravilo lep prosvetni program z nastopom openskega cerkvenega pevskega zbora, z Artačevo ljudsko igro v narečju »Pepče se ženi« in še s slovesnostjo odkritja plošče na pročelju Prosvetnega doma ter razstavo dokumentov o prosvetnem življenju. — Posebej moramo opozoriti na ponovitev predstav openskih dijakov, ki so v Bazovici že četrtič zaigrali Cijakovo veseloigro »Slana voda«. — Spomnimo tudi na predstavo Dramske skupine s Proseka, ki ponavlja v različnih dvoranah veseloigro »Osem žensk«. — Za Misijonsko nedeljo je bila v mnogih farnih dvoranah prireditelj, večinoma združena s predstavo misijonske igre. Posebno pomemben je gotovo literarni večer v Finžgarjevem domu na Opčinah, na katerem so nastopili vodilni književniki in jih je poslušala nabito polna dvorana Opencev.

Pretekli mesec so bili tudi občni zbori nekaterih prosvetnih društev in Slovenske prosvete, ki združuje skoro vse farne prosvetne skupine na Tržaškem. V Gorici in v Trstu so se posvetovali odbori tako Zveze slovenske katoliške prosvete kot Prosvetne zveze o delovanju v nastopajoči sezoni.

Zdi se nam, da je ta ljudsko prosvetna razgibanost neka značilnost Slovencev, saj se nam zdi, da naši sodržavljani Italijani ne poznajo podobnega dela. Oni se zadovoljujejo največ s filmskimi predstavami, ali pa z izrazito verskimi in kulturnimi predavanji; vsaj vtis imamo tak. Slovenci pa nosimo to težnjo po ljudsko prosvetnem delovanju nekako s seboj. Saj je že davna značilnost slovenske vasi in mestnih predelov, da so naši očetje postavili v njih prosvetne domove in dvorane. Ta prosvetna žarišča so bila nekje v bližini cerkve in šole. Šola je oblikovala mladino, a tedaj, ko ni bilo radia in televizorja, je čutil naš človek potrebo po kulturnem izživljanju in uživanju prav v prosvetnih domovih.

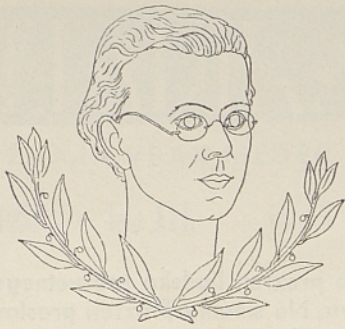
Čeprav imamo danes mnogo modernih sredstev, ki posredujejo kulturo tudi na vasi, od kina do televizorja in radijskega sprejemnika, se vendar naši ljudje niso mogli odtrgati povsem od tradicije. Zato še danes grade prosvetne dvorane, kjer jih ni, še danes igrajo na odru, čeprav imamo poklicne igravce in še danes pojo v pevskih zborih, čeprav moderne popevke prevzemajo mladino. Obstaja dejanska potreba po ljudsko prosvetnem življenju in izživljanju. Nastaja edino vprašanje, kako približati to delo današnjemu okusu. Gre tedaj le za variacijo, ostati pa mora.

V tem zagonu in zavzetosti naših ljudi, ne samo starejše generacije, ampak tudi mladine, vidimo zelo pozitivno dejstvo. Mislimo, da morajo biti starši veseli, če se njihovi otroci navdušujejo za tako izživljanje in delo, ki poplemenjuje mladino in prinaša veselje in lepa doživetja rojakom.

To pozitivnost razume tudi naša deželna vlada, če drži, kar smo brali te dni, da skuša materialno podpreti to delavnost in prizadevnost. Mislimo, da je to zelo dobro naložen denar, saj daje oporo predvsem mladini, da se zbira v zdravem okolju, kjer se bogati njena kultura, širi njena razgledanost in se tako vključuje kot konstruktivni faktor v sodobno družbo.

Na začetku sezone, ko začenjajo realizirati naša prosvetna društva svoje načrte želimo, da bi njihovo delo imelo čim več uspeha. Ne bomo prezrli tudi tistih malih prosvetnih žarišč po naših vaseh in v predmestjih, v katerih se bodo zbirali naši ljudje. Čeprav ne bo povsod najvišja stopnja kulture, je tudi skromnejši prosvetni kulturni utrip pomemben in dragocen v tem času mehanizacije že zaradi spontanega sprejemanja ter idealnega prizadevanja.

Na začetku sezone pozdravljamo tudi ta mala prosvetna žarišča.

Oražem: Gregorčičev portret

Pesnik je večer

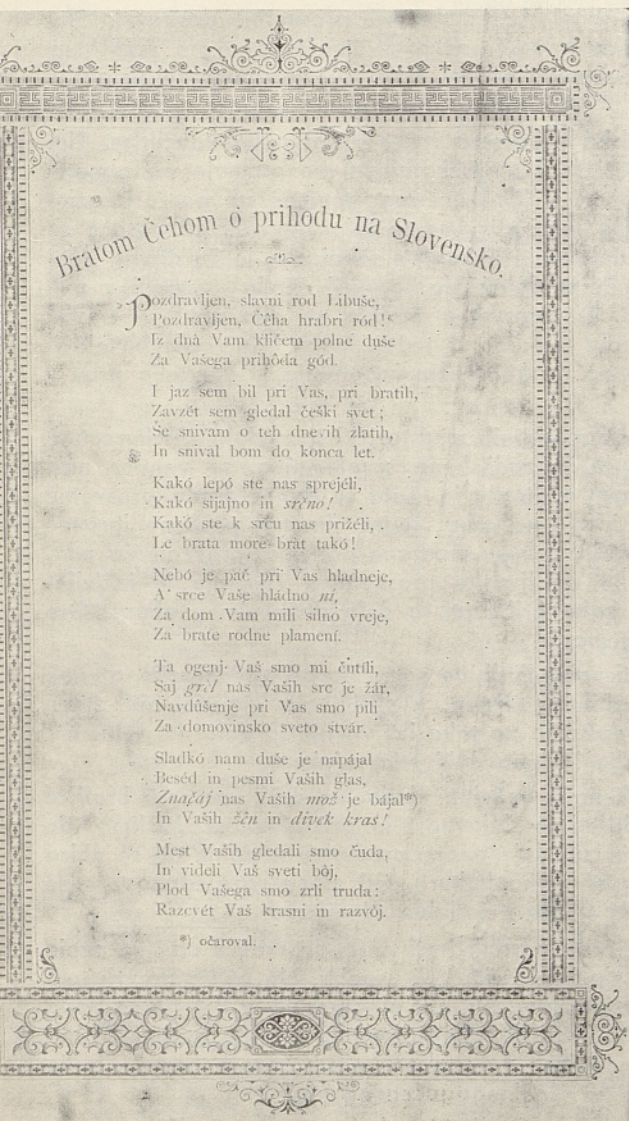
DVE ZGODOVINSKI SREČANJI Z GREGORČIČEM

Prvi znaki jeseni so tu. Tudi v Gregorčičevi domovini, v tistem čudovitem koščku sveta med Tolminom in Kobaridom. Temna zelen planinskih trav se umika cekinastemu zlatu, ki ga drevesa radodarno trosijo na tla. Griček svetega Lovrenca objemajo prve jesenske megle in Bela voda se nekam bolj tiho pregiblje po strugi...

Pravi pesniki, božji poslanci, so vedno živi. Pri nas, na tem bregu večnosti jim sicer dajemo različne oznake, ki veljajo le za krajši ali daljši čas, kakor se pač menja moda v poeziji. In včasih tudi tisti, ki smo jih uvrstili med klasike in jim dali to etiketo, navadno obvaruje pred omalovaževanjem ali ničdovoljenjem, ostanejo sicer tam, vendar ne ravnamo z njimi veliko bolje, kakor pa s tistimi, ki take etikete ne nosijo in ki niso torej literarnozgodovinsko »posvečeni«.

Resnični pesniki so vedno živi. Mednje spada tudi Gregorčič. Zdi se mi, da je celo vedno bolj živ, čim bolj se odmika čas, ki nam ga je dal in kateremu je tudi on vtisnil pečat. Ivan Cankar se je tega predobro zavedel in je v nekaj stavkih, tako izklesanih in toliko pomembnih popravil zmoto svojjo in svojih pesniških sodobnikov, ko je zapisal: »Pred dvajsetimi leti, v onem zdavnem, tako lepem času, ko se je rodila nova slovenska pesem, ta sijajna pesem Kettejeva, Murnova in Župančičeva, smo vsi, ki smo stali ob zibelki napravili smrten greh. Naše mlade oči so zamaknjene strmele v prihodnjost; naše prešerno upanje je s širokim zamahom zavrglo preteklost; pa ni zavrglo samo njenih zmot, temveč tudi vse njene večne lepote. Če bi otroci ravnali njivo, bi trebili ljuliko, obenem gazili pšenico. Tako smo zatajili Simona Gregorčiča, pevca po milosti božji. Usmili se, človek, svoje miadosti, odpusti ji vse! Tudi vse krivičnosti ji odpusti, zakaj še tiste so rodile žlahtne sadove!«

Laž bi bila trditi, da Gregorčiča ne tiskamo, da Gregorčiča ne študiramo, da Gregorčiča ne razlagamo. Priznati pa moramo, da se vedno bolj oddaljujemo od Gregorčičevega poslanstva, da si Gregorčičeve pesmi nič več ne osvajamo s srcem in duhom, pač pa le z razumom. Res je, da se je čas odmaknil in zgladil marsikaj, kar je bilo v njegovem času ostro. Res pa je tudi, da je čas izpraznil cele struge nečesa v nas in na kar zaman čakamo, da se spet napolni. Spet bi bilo treba k njemu, da bi mu spoznali »glavo in srce«, predvsem to zadnje! Iskati bi si morali spet pri njem tisto plemenitost, ki je danes le še v knjigah, in srčno vnemo za vsako dobro stvar, vnemo, ki je moderni slovarji naše dobe ne poznajo.

Bratom Čehom o prihodu na Slovensko.

Pozdravljen, slavni rod Libuše,
Pozdravljen, Čeha hrabri rod!
Iz dna Vam klíčem polne duše
Za Vašega prihoda god.

I jaz sem bil pri Vas, pri bratih,
Zavzét sem gledal češki svet;
Še snivam o teh dnevih zlatih,
In snival bom do konca let.

Kakó lepó ste nas sprejeli,
Kakó sijajno in srčno!
Kakó ste k srcu nas priželi,
Le brata more brát takó!

Nebó je pač pri Vas hladneje,
A' srce Vaše hladno ni,
Za dom Vam mili silno vreje,
Za brate rodne plameni.

Ta ogenj Vaš smo mi čútili,
Saj grá! nas Vaših sre je zárl,
Navdúšenje pri Vas smo pili
Za domovinsko sveto stvar.

Slatkó nam duše je napájal
Beséd in pesmi Vaših glas,
Značaj nas Vaših mož je bájal^{*)}
In Vaših žen in dívek kras!

Mest Vaših gledali smo čuda,
In videli Vaš sveti boj,
Plod Vašega smo zrlí truda:
Razcvét Vaš krasni in razvoj.

*) očaroval.

Letošnje leto pa nam je Gregorčič kar dvakrat prišel v goste. Čisto stvarno, zgodovinsko. Bratje Čehi in Slovaki so bili pri nas, ko jih je doletela kruta usoda. In tako ne moremo mimo tistega Gregorčičevega navdušenja za slovansko stvar, ki ga je izlil v pesmi Bratom Čehom o prihodu na Slovensko, ko so pred natančno osemdesetimi leti prišli vrniti obisk Slovencem, ki so nekaj let prej obiskali Prago in druga češka mesta. Kakor bi bilo anahronistično vsako hejslovanstvo moderne dobe (in doživeli smo takega prva leta po zadnji vojni), tako bi vendar bilo zaželeno in čisto na mestu vsako pametno navdušenje za slovanstvo in skupno slovansko stvar. Sodobni Slovenci se morda, in mladina še posebej, premalo zavedamo, kaj vse nas je pretekla desetletja vezalo z vsaj nekaterimi slovanskimi državami. Prav bi bilo, da se te vezi le nekoliko bolj spet okrepijo. Koliko smo v tem naredili med obema vojnama na Primorskem. Goriška Matica je leto za letom pošiljala v svet prevode slovanskih avtorjev, čisto namenoma in sistematično. In tako smo spoznali nekatera slovstva ali boljše predstavnike teh slovstev prej in podrobneje kot matična domovina. Tega ne bi smeli pozabiti. In koliko slovenskih del je bilo prevedenih v češki in slovaški jezik (skoraj ves Cankar in ves Meško! Da ne govorim o drugih, med katerimi je tudi naš Damir Feigel, Pregelj, Bevk, Erjavec)!

Drugo zgodovinsko srečanje je bila obletnica bojev ob Soči. Gregorčič je bil prerok, videc veliki, ki je vse to že vnaprej čutil in v svojem duhu videi. Soča tudi po petdesetih letih, v katerih je videl krvaveči sinove obeh narodov, teče ob grobovih in zibelkah obeh. In če je nekdo pri sosednjem narodu napisal, da je Soča »končno reka miru«, skušajmo še mi to njeno poslanstvo vzeti v blagoslov, ki naj omogoča, da ne bo utihnila še dolga tisočletja slovenska pesem na njenih bregovih. Zakaj Bog nam je med drugim dal roko, ki je ena sama pesem, in pokrajino, ki je te pesmi odmev, da

Perko: Ojki

bi med drugim od nas laže zahteval, da si na tem dragem in grenkem koščku sveta lahko pridobivamo in ustvarjamo časne in večne zaklade, odsvit Njegove večne lepote in dobrote.

In Gregorčič nam je za tako stremljenje več kot porok.

Glas izza Soče

Jesen na gmajni

Vsa trudna in znojna
je odeta kraška gmajna
v jesensko meglo:
vabi jo spokojna
zimski tajna,
zato je nagrbančila
široko čelo,
da bi dojela
skrivnostno počelo
življenja in smrti...

Taval sem po njej
od ograde do ograde,
od brina do brina,
od skale do skale,
s steze na stezo,
da bi ji pomagal:
ko sem jo zapuščal,
sem spoznal,
da je pomogla ona meni,
človeku.

Slavko

TISTI DAN

Svetoivančani so dogradili novi dom prosvete in kulture ter verske in narodne zavednosti. Dolini, Bazovici, Rojanu, Opčinam... se pridružuje nov dokaz vere v življenje našega naroda, nov dokaz prepričanja, da bomo obstali samo, če se bomo povezali v prijateljsko narodno skupnost, ki bo vsa zajemala svoje sokove za življenje iz zdravih sokov narodne zgodovine in iz vrelcev narodove omike. Za to prepričanje so zavedni Slovenci veliko žrtvovali, samo tako je lahko vstala za slovenskim šolskim poslopjem pri Sv. Ivanu nova lepa stavba — Dom.

Začetno misel za novi Dom je sprožil znani slovenski duhovnik, ki že mnogo let vodi versko življenje med svetoivanskimi Slovenci, gospod Peter Šorli. Za to misel je znal navdušiti svoje farane, posebno Marijino družbo. Koliko prošnje je napisal samo za dovoljenje, da so začeli to delo tedaj, ko je bil brez sredstev, da bi lahko Dom zgradil, najbrže niti sam ne ve. In tudi sedaj, ko Dom že stoji, piše prošnje na oblasti za dohode, za napeljave, za tisoč stvari, istočasno pa zbira s Svetoivančani sredstva, da bodo lahko veliko delo končali.

V primerjavi s tem, kar Dom stane, je bila podpora deželnih oblasti majhna. Ogromno večino so prispevali naši zavedni rojaki, predvsem seveda Svetoivančani. Ne moremo mimo tega dejstva in ne moremo drugače, kot da neustrašenemu vodniku tega dela, gospodu Šorliju, izrečemo priznanje in čestitke, da mu je delo uspelo. Izreči pa moramo tudi vsem Svetoivančanom priznanje in zahvalo, da so uresničili veliko misel in toliko žrtvovali.

Slovesnost odprtja in blagoslova Doma bo v nedeljo, 24. novembra. Ta dan je praznik predvsem za Sv. Ivan sam.

Vsi tržaški Slovenci pa bodo pohiteli na Marijin praznik, to je 8. decembra v novi Dom, da izrečemo čestitke vsem, ki so Dom postavili. Ta dan smo izbrali kot dan SLOVENSKEGA TABORA.

Osmega decembra, popoldne ob 17. uri, nasvidenje!

Nebo je bilo sinje in globoko, skoro poletno, vsaj kolikor ga je mogel videti z okna, toda sončna luč je bila hladna in je blede odsevala od poševnih streh in hišnih sten. Trije krokarji so drug za drugim in z vreščočim krakanjem, ki ga avtomobilski promet na ulici ni mogel preglušiti, letali čez mesto proti vzhodu.

»Bogve, odkod so se vzeli in kaj jih je prignalo nad to velmesto,« je pomislil in gledal za njimi, dokler niso utonili v rahlo zameglenem ozračju. Zdelo se je, kakor da sploh niso opazili, da lete nad velikanskim mestom, nad velikanskim človeškim mravljiščem, kakor jih tudi to ni opazilo. Morda sem jaz edini, ki sem jih videl, je pomislil.

Pogledal je na zapestno uro. Kazala je pol dveh. Bil je čas, da se odpravi. Vendar se ni mogel odtrgati od okna. Spomnil se je, da so se lani na ta dan, na praznik vseh svetih ob isti uri še vsi trije odpravljali na avtomobilski izlet.

»Kam?« je vprašal ženo.

»Kamorkoli,« je rekla.

Bilo je prav takšno, sončno, nikakor še ne prav hladno vreme; kar mikalo je na izlete, v daljave, ki so se zdele za rahlimi meglenimi zavesami še vabljivejše.

»Hočeš, da obiščemo kakšno pokopališče?« je dejal, ob misli, da je praznik vseh svetih in da je večina ljudi ta dan namenjena na kakšno pokopališče, da obišejo grob svojih dragih ali da se vsaj ob tujih grobovih spomnijo na lastne mrtve in se poklonijo svetu umrlih.

»Oh, rajši ne,« je rekla. »Obisk na pokopališču me napravi samo žalostno. Jaz pa ne maram misliti na smrt.«

Tudi njega ni mikalo na pokopališče in bil je zadovoljen, da je odklonila. Vprašal jo je bil le tako, iz vljudnosti, da ustreže njeni morebitni želji. Njegova mati je zelo rada hodila na pokopališče, ne le po očetovi smrti, ampak tudi že prej. Ni minila nedelja, da ne bi bila šla. Zdelo se je, da so ji obiski grobov posebno pri srcu in da ji celo pripravljajo neko tiho zadoščenje. Nikoli ni mogel razumeti, zakaj. In še kot majhen deček se je začel upirati, ko ga je hotela vzeti s seboj. Ni mu ugajalo na pokopališču. Iz materinega obnašanja in iz njenih besed je sklepal, da je zanjo smrt nekaj takega kakor spanje. Mrtvi zanjo niso bili zares mrtvi, ampak speči, pogreznjeni v svojih grobovih v globoko, nevzdržno, a vendarle ne večno spanje. Na nek način so bili zanjo še vedno živi, nekoč pa bodo spet tudi telesno oživi. Na sodni dan. To je vedel tudi on iz katekizma, ki so ga učili v cerkvi in šoli. In vendar se mu je zdel tisti dan tako strašno daleč, da ga ni mogel doseči niti z mislijo, medtem ko se je zdelo, da je za mater tako gotov in blizu kakor božični ali velikonočni prazniki in ji je vzbujal prav tako veselo pričakovanje. Zazdelo se mu je, da jo še le zdaj razume. Relativnost časa, o kateri je zdaj v zvezi s svojimi znanstvenimi študijami toliko raz-

mišljaj, je bila zanjo nekaj povsem razumljivega in preprostega, nekaj tako enostavnega, da o tem niti ni bilo kaj premišljevat.

»Mrtvim ni težko čakati, le nam živim je težko,« je večkrat rekla.

Takrat je imel tisto njeno obiskovanje pokopališča in njeno domačnost z mrtvimi za žensko čudaštvo. Zdaj je začelo postajati razumljivo.

Lani ob istem času pa je bil na tihem zadovoljen, da se je žena odločila rajši za izlet kakor za obisk pokopališča. Saj nista imela v tem mestu in niti v bližnji okolici nobenega drugega groba. Vsi iz njenih družin so bili pokopani daleč, v drugi deželi. V to mesto ju je zaneslo po njuni poroki, ko je dobil on službo kot fizik na mednarodnem inštitutu za jedrske raziskave. Bivanje v njem jima je bilo prijetno, posebno še, ko se jima je rodil otrok, za katerega je bilo to mesto rojstni kraj in prva domovina. Vendar sta vedela, da bi bila lahko srečna tudi kje drugje, kjerkoli. Bila sta mlada in srečna in življenje je bilo še pred njima. Smrt je bila še daleč, zato ni bilo treba misliti nanjo. In pokopališče je bilo kraj, kamor radi zahajajo stari ljudje, ki se pripravljajo na smrt in navezujejo stike z njo. Onadva pa sta hotela živeti. Ljubila sta življenje, ne smrt. Smrt je le logičen konec življenja, hip, ko zmanjka življenja, ne pa neko stanje, ki bi bilo enakovredno življenju, ker naj bi bilo — kot je menila njegova mati — le nadaljevanje življenja v drugi obliki. Zanj kot fizika je bila smrt Nič, ali bolje hip, ko se človekovo življenje izteče v Nič. Kaj je onkraj tistega hipa, tiste časovne točke, o tem ni razmišljaj, in vedel je, tudi ona ni razmišljajala o tem. Tako rada je živela in vsak hip njenega življenja je bil srečen.

★

Spet je pogledal na uro. Odpeljati se moram, če nočem prispeti tja šele v mraku, je pomislil. Vzel je površnik in klobuk, zaklenil stanovanje in se odpravil. Pred vrati je za hip postal, da je prisluhnil gluhi tišini v praznem stanovanju. Čudno — mu je šlo skozi možgane — tudi nekdanje čase je bil včasih sam doma, ko je bila žena s sinčkom na letovišču ali na obisku pri kakšni prijateljici v tujini, in vendar se mu ni zdelo stanovanje takrat nikoli tako prazno, če je po zaklepanju za hip postal pred vrati. Iz njega je bilo vedno čutiti njeno in otrokovo navzočnost, nekaj kakor njuno neslišno dihanje in premikanje, tudi če sta bila še tako daleč. Zdaj pa je naravnost fizično čutil praznoto onkraj zaklenjenih vrat, praznoto, ki je zvenela v ušesih in ga navdajala z mrazom in grozo.

Tudi vsa hiša je bila danes nenavadno tiha in prazna. Očitno je bilo, da so vsi zunaj, najbrž na pokopališčih. Ko je pritisnil na gumb za dvigalo, se je naravnost zdrznil zaradi nenadnega hrupa, s katerim se je spravilo dvigalo v gibanje. Najbrž vedno tako ropota, je pomislil, le da tega takrat, ko je hiša polna življenja, otroških vozičkov v veži, otroškega vpitja, odpiranja vrat in poštarjevega zvonjenja, ni tako slišati.

★

Sedel je v avto in se odpeljal. Imel je nov avto. Onega so sicer popravili, vendar ga ni hotel več videti in je naročil, naj ga prodajo. V njem sta se ponesrečila. Ni hotel misliti na tisti dan, a vendar so se mu misli neprestano vračale tja. Ko bi ju

Slog in besede ob 50 letnici (Ob robu)

Na sprehodu po tržaških ulicah prebiram lepake, ki so jih razna italijanska združenja in organizacije dale nalepiti po zidovih ob priliki petdesetletnice zaključka prve svetovne vojne in prihoda Italije v Trst. Čeprav razumem čustva naših italijanskih someščanov, ko dajejo duška svojemu veselju ob dejstvu, da praznujejo to obletnico združeni v eni državi z vsem italijanskim narodom, ne morem razumeti SLOGA in BESED, ki jih ob tej priložnosti uporabljajo v svojem tisku. Da je domovinska ljubezen sveta, smo mogoče v zanosu kdaj napisali tudi mi. Vendar smo mislili na domovino v nekakšnem naddržavnem, nepolitičnem smislu: mislili smo na ljubezen in navezanost do rodne zemlje, do ljudi istega izvora, istega jezika in iste kulture. Nikoli nismo mislili na ljubezen do države, kateri smo dolžni samo zvestobo. Zakaj nobena država kot politični, upravno-birokratski in vojaški ustroj ni vredna take ljubezni. Do države — katerekoli države — imamo posebne dolžnosti politične, ekonomske in socialne solidarnosti, medtem ko nam ona v zameno jamči posebne neprekršljive človeške pravice. Nikomur pa ne pride na misel, da bi od državljana zahteval, da ljubi državo, da ljubi ta ali oni več ali manj zbirokratiziran državni ustroj, čigar moč in oblast bi morala vsak dan bolj šibeti, da bodo »Francozi in Nemci in Italijani in vsi drugi zaživel kot Evropejci in se bodo njihove misli usmerile k Evropi in bodo njihova srca bila zanjo, kakor so prej

L. Spacal: Kraška vas

bila za tiste manjše domovine, ki ne bodo zdaj pozabljene, ampak boljše ljubljene» (Benedetto Croce). Dokler pa smo navezani na politične sheme in vanje zaljubljeni, nimamo pravice govoriti o kakih združenih Evropi, mislim o združenih Evropi narodov in kultur. Od take združitve smo še zelo daleč.

Pustimo zdaj to razglabljanje ob strani, zakaj ni bil moj namen pisati o tem. Danes sem hotel pisati le o pojavih, ki so deloma zunanji izraz prav take, ozke in zaprte miselnosti, o kateri sem pisal zgoraj. Žal mi ostane za to malo prostora. Toda na kratko: Gre za izraze, ki sem jih bral na že omenjenih lepakih. Naj tudi takoj priznam, da to ne zadeva vse naše someščane, ampak le del, tisti del, ki se ne more odpovedati svoji skrajno zaprti, konservativni in nedemokratični miselnosti in katerih glasnik je tržaški Il Picoło.

V nekaterih izjavah in člankih berem izraze »Redenzione«, »sacri confini«, »zona sacra« ipd. To neupravičeno mešanje svetega in zemskega je sad čudnega in nedopustnega mysticizma. A kako more biti sveto, kar je v zvezi z vojno, z orožjem? Tako poveličevanje pomeni sčuvanje k nestrpnosti, kar je prav malo krščansko. Častiti boga vojne ali boga zmage je pogansko.

Odsev iste miselnosti je tudi negodovanje, ki ga je pri tukajšnjih italijanskih političnih krogih sprožil obisk delegacije slovenske narodne manjšine v Ljubljani. Tudi ta obisk namreč ne pojmuje politično, ampak le kot nujen obisk predstavništva narodne manjšine pri kulturnih, verskih in narodnih predstavništvih matičnega telesa. Zakaj zdi se mi absurdno zahtevati od nekega dela naroda, da se tako rekoč odpove vsemu, kar ga veže z ostalim narodom v celoto. Slovenski jezik je eden in Pravopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti je prav tako eden. Ali naj se mu odpovemo in izdamo svojega? Slovenec poroma iz Italije v Ljubljano, kakor Italijan iz Padove, Trsta ali Istre poroma v Rim ali Firenze. Nam v Trstu pomeni Prešeren isto, kar pomeni Slovincu na Koroskem ali v Ljubljani. Drugače ne more biti. Zato smo en narod. Ko bi se teh reči ne zavedali, bi bili samo slovensko govoreče ljudstvo.

Kondor

vsaj ne bil pustil sama na izlet, je vrtalo v njem, ko bi se bil peljal z njima. Vedel je, da je to vrtnanje v mislih zaman, nesmiselno in nepotrebno. Ničesar si ni imel očitati. Moral je pač ostati v službi, v inštitutu so delali važne preizkuse, ki so zahtevali čezurno delo. Žena mu je telefonirala, če nima nič proti, da se odpelje z malim na sprehod, samo za kako uro, med gozde in travnike zunaj mesta, da se bo mali naskakal in naužil svežega zraka.

»Zakaj ne?« je rekel. »Samo pazi, vozi počasi...«, je pristavil.

»Oh, ali res meniš, da ne znam šofirati?« je vprašala napol v šali napol užaljeno. Že nekaj mesecev je imela vozniško izkaznico in rada je šofirala. Imela je dobre reflekse, le nekoliko prehitro je rada vozila.

»Seveda ti zaupam. A vseeno ne vozi prehitro,« je rekel smešljivo. »Na svidenje! Poljubi malega!«

»Bom! Na svidenje!« je odvrnila. Včasih mu je dvignila k telefonu še malega, da ga je pozdravil, a tisti dan ni utegnila. Mudilo se ji je ven. Bil je res prekrasen pomladanski dan.

Bil je še v inštitutu, ko so ga poklicali k telefonu. Mislil je, da je ona in mu hoče javiti, da se je že vrnila. A tuj, moški glas, glas prometnega policista, mu je povedal, da se je žena zaletela na ovinku v tovornjak, in da sta ona in otrok mrtva. Ko je to slišal, mu je bilo, kot da se je v njem nekaj utrgalo ali kot da se je njegova osebnost razklala na dvoje. Ena polovica njegovega jaza ni hotela, ni mogla sprejeti resnice, ki je prišla po telefonu, druga pa je avtomatično opravljala dalje svojo človeško dolžnost in vprašala, kje se je zgodila nesreča. Glas v telefonu mu je imenoval vas približno dve uri iz mesta. Odpeljal se je s taksijem tja. Na cesti pa je našel samo zgorel, očrnel avto, okrog katerega je stal še kup ljudi. Policisti so merili razdalje na kraju nesreče. Ob robu ceste je še vedno stal tovornjak, naložen z lesom. Na njem skoro ni bilo znaka nesreče. Zvedel je, da sta žena in otrok zgorela v avtu. Ležala sta v pokritih krstah v majhni mrtvašnici na vaškem pokopališču. Hotel je, da bi krsti odkrili, a zaman. Tako ju je ohranil v spominu, kakor ju je zadnjikrat videl, ko se je doma poslovil od nji, odhajajoč v službo. Žena, ki mu je pripravila zajtrk, je bila še v prozorni spalni srajci, še vsa rožnata od spanja. Popravljala si je lase, ki so ji silili na čelo, in se mu še nekoliko zaspano smehljala. Medtem ko je zajtrkoval, je pricapljal mali iz svoje sobice in se mu vsedel v naročje.

★

Od takrat je minilo manj kot šest mesecev. In zdaj se pelje k njima na tisto tiho vaško pokopališče. Želel je, da naj bosta pokopana tam, kjer ima človek res svoj grob in ne le cementni predal, kakor v ogromni mehanografski kartoteki. Zdi se mu, da sta tam bližja, da jima je boljše v tej živi vaški zemlji, iz katere poganjajo trave, žito in devesa, kakor pa v kamniti grobnici. Njegov razum atomskega fizika mu govori, da je to po smrti vseeno, a duša se brani to verjeti in se ji na tem dragem grobu razkriva, da je smrt prav taka skrivnost kot življenje in da nobeni teh dveh skrivnosti nobena znanost in nobena filozofija ne bo nikoli prišla do konca. Morda jima je prišla še najbližje njegova mati, ki ni verjela v večno smrt.

V oddaljeni vaški cerkvi je zazvonilo k božjemu opravilu za mrtve. Pritisnil je na plin.

ŽIVLJENJE NAŠE ŠOLE

Upravičeno smo se prve dni oktobra oddahnili, ko smo videli, da smo ohranili število učencev in razredov na osnovnih in srednjih šolah. Po podatkih, ki smo jih zbrali v začetku šolskega leta je na osnovnih šolah naslednje število učencev:

Didaktično ravnateljstvo Sveti Jakob	147 učencev	lani	148	(- 1)
Didaktično ravnateljstvo Sveti Ivan	145 učencev	lani	138	(+ 7)
Didaktično ravnateljstvo Opčine	351 učencev	lani	345	(+ 6)
Didaktično ravnateljstvo Nabrežina	206 učencev	lani	213	(-12)
Didaktično ravnateljstvo Dolina	222 učencev	lani	205	(+17)
Skupaj	1071 učencev	lani	1054	(+17)

Vsi ti učenci so porazdeljeni na 100 razredov, ker je pač organik tak, da ne predvideva večjega števila. Ko se bodo posamezni razredi okrepili, pa bo treba zastaviti akcijo, da se število razredov v organiku poveča.

Tudi na srednjih šolah se je število premaknilo in je stanje v letošnjem letu naslednje:

Srednja šola Ivan Cankar (Sv. Jakob)	75 učencev	lani	80	(- 5)
Srednja šola Sv. Ciril in Metod (Sv. Ivan)	102 učencev	lani	97	(+ 5)
oddelek na Katinari	30 učencev	lani	29	(+ 1)
Srednja šola Simon Gregorčič (Dolina)	102 učencev	lani	95	(+ 7)
Srednja šola Srečko Kosovel (Opčine)	148 učencev	lani	147	(+ 1)
Srednja šola Fran Levstik (Prosek)	84 učencev	lani	84	—
oddelek Sv. Križ	22 učencev	lani	21	(+ 1)
Srednja šola Igo Gruden (Nabrežina)	87 učencev	lani	80	(+ 7)
Srednja šola Fran Erjavc (Rojan)	28 učencev	lani	25	(+ 3)
Učiteljišče Anton Martin Slomšek	42 učencev	lani	45	(- 3)
Trgovska akademija Žiga Zois	161 učencev	lani	157	(+ 4)
Znanstveni licej France Prešeren	107 učencev	lani	106	(+ 1)
Klasični oddelki	69 učencev	lani	67	(+ 2)
Na vseh srednjih šolah skupaj	1057 učencev	lani	1033	(+24)

Tako z veseljem ugotavljamo, da tudi na srednjih šolah nismo le ohranili lansko število učencev, temveč smo ga rahlo dvignili. Za vse to gre priznanje zavednim staršem, vsem organizacijam, ki se za šolo zanimajo.

Kljub zadovoljivemu številu učencev pa tarejo slovenske šole na Tržaškem še neštete skrbi.

Vedno še čakamo na pravno ureditev in ustanovitev mesta šolskega nadzornika in petero didaktičnih ravnateljstev za osnovne šole, razpis natečaja za stolice na vseh srednjih šolah I. in II. stopnje, razpis ravnateljskih mest za srednje šole I. in II. stopnje. Ustanovitev mesta odgovornega funkcionarja za slovenske šole na šolski upravi. Prav tako so potrebni šolski nadzorniki za posamezne predmete ali skupine predmetov na srednjih šolah, ki bodo popolnoma obvladali slovenski jezik in lahko dali strokovne nasvete in tako skrbeli za dvig šolskega pouka. Posebno poglavje zasluži obravnava vprašanja šolskih knjig, ki je zelo pereče. Knjig manjka, knjige iz Slovenije ne odgovarjajo tukajšnjim šolskim programom, mnoge pa so ideološko enostranske in zato neporabne.

Možna je takoimenovana kooperacija, kot to nazorno kaže slovenska čitanka za I. in II. razred srednje šole. Zeleli bi le, da ne bi bilo toliko tiskovnih napak, kot jih je na primer v čitanki za II. razred.

IN STROKOVNE SOLE

Že leta in leta tečejo prizadevanja za trgovsko in industrijsko strokovno šolo, ker ostajajo učenci po končani srednji šoli doma, ker še ne smejo na delo zaradi mladoletnosti. Prav pa bi jim prišel še kak strokovni pouk, da bi bili sposobni za delo. Trgovci iščejo sloven-

Dobri spomin

O dobri spomin
na smrt,
ki nas delaš dobre
materi in očetu,
hčeri in sinu,
sestri in bratu,
prijatelju in sovražniku...

Približaj nas še sebi,
da bomo podobni
tebi,
ki si oče in mati,
sin in hči,
brat in sestra,
prijatelj
in nikdar sovražnik.

Slavko

ske fante in dekleta, ki pa bi morali znati še kak tuj jezik: srbohrvaščino in nemščino, malo strojepisja, knjigovodstva in trgovinstva. Vsi ne morejo na trgovsko akademijo, ker je pretežka in traja pet let. Na triletno trgovsko šolo bi jih pa šlo večje število. To šolo bi z malo dobre volje lahko pridružili sedanji trgovski akademiji. Tisti učenci, ki bi želeli po triletni trgovski strokovni šoli nadaljevati šolanje na trgovski akademiji, bi to lahko, po opravljenem izpitu. Isto velja za industrijsko šolo, ki nam je prav tako potrebna. V Gorici so pred dnevi odprli I. razred trgovske strokovne šole, ki sicer v upravnem pogledu spada k italijanski šoli, a je obljubljeno, da se bo s popolnimi tremi razredi osamovojila.

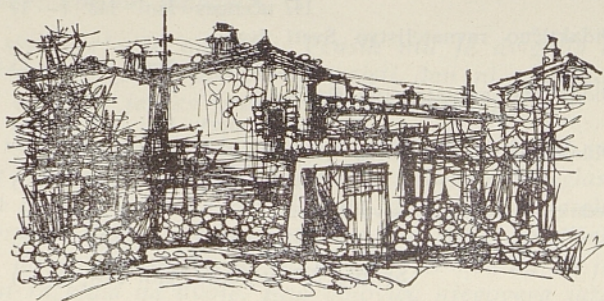
ZAKAJ NI UCITELJSKEGA NATEČAJA

Ministrstvo je pooblastilo šolska skrbništva, da razpišejo redne natečaje za učiteljska mesta. V Gornjem Poadižju in v dolini Aosta in menda tudi na Siciliji in Sardiniji so posebni razpisi zaradi posebnih okoliščin. Le na Tržaškem in Goriškem tega ni, čeprav je organik na slovenskih osnovnih šolah nezaseden in je precej mest prostih. Kako dolgo bo treba še čakati? Morda tako dolgo kot smo čakali na posebni natečaj? Razmere se

urejajo in bi se tudi na šolskem področju moralo z malo večjo pospešenostjo urejati, kar ni urejeno.

ZASEDANJE MEŠANE KOMISIJE

Te dni je pri zunanjem ministrstvu zasedala mešana komisija za izvajanje Londonskega sporazuma. Komisija zaseda leto za letom, včasih je zasedala kar dvakrat na leto, pa se bojimo, da se konkretnih vprašanj ne lotijo s prave strani. Vse gre prepočasi in izgleda, da predstavniki ene in druge strani govore jezik, ki ga druga stran ne ume. Velikokrat slišimo zagotovila z najvišjih strani podpisnikov, da imajo nenehno skrb za življenje manjšine. Toda ugotoviti pa moremo le to, da sta od besedi in izjav pa do konkretnih rešitev pot in čas vse-kakor predolga.

19. olimpijske igre moderne dobe so se končale v znamenju novih rekordov in presenetljivih dosežkov in so že postale predmet športne zgodovine. Igre živijo samo še v spominih navdušenih udeležencev in v zapoznelih komentarjih, ki skušajo izluščiti nekaj zaključkov iz prave poplave rezultatov, poročil in vtisov iz slikovite mehiške prestolnice.

Igre so se začele v ozračju splošne negotovosti in skrajne napetosti. Studentovski nemiri in krvavi spopadi med vojsko in demonstranti so pretresli in razburili vso srednjeameriško deželo, zlasti pa še prestolnico države, kjer so najbolj očitne socialne krivice. Bleščeče palače in razkošje petičnih prebivalcev bogatih mestnih četrti gledajo velike množice revnih, ki se danes zavedajo, da lahko zahtevajo pravičnejšo razdelitev dobrin. Nemiri so se začeli s studentovskimi demonstracijami, katerim so se potem pridružili še delavci. Izmed številnih očitkov, ki jih je bila deležna vlada, se je eden nanašal prav na olimpijske igre. Za pripravo izredne, a istočasno tudi drage športne prireditve, je vlada žrtvovala celo več kot 100 milijard v našem denarju, kar bi zagotovo lahko uporabila v boljše namene. Demonstranti so vladi očitali, da je z olimpijskimi igrami hotela povečati svoj prestiž in tako ojačiti svoj položaj v notranjosti države. Na novo je država sicer dala zgraditi samo nekaj objektov, številne druge pa so le preuredili in prenovili, s tem so zmanjšali izdatke, vendar pa so bili stroški še vedno silni. Višek so demonstracije dosegle teden pred uradno otvoritvijo iger, tako da do zadnjega trenutka ni bilo gotovo ali bodo igre res lahko izvedli. Študenti in delavci so končno le razumeli, da bi državi prizadejali še večjo škodo, če bi onemogočili igre in 19. olimpijada je le stekla in srečno prišla do konca. Kakor so pred začetkom bile vse oči uprte v demonstracije in nemire, tako so potem

19. OLIMPIJSKE

vsi pozorno sledili igram samim, novim rezultatom in rekordom in diskutirali o vplivu nadmorske višine in novih tehničnih pripomočkov. Gotovo je, da bodo te igre prešle v zgodovino kot igre rekordov, zlasti še kar zadeva atletiko in plavanje. Vendar pa je treba pibiti, da ti novi dosežki niso toliko sad sodobne metode v treningih kot posledica uporabe novih tehničnih pripomočkov in — vsaj pri nekaterih disciplinah — tudi nadmorske višine. Med novimi pripomočki je vsa pozornost obrnjena na takoimenovani tartan, umetno, elastično snov, ki bo v kratkem popolnoma prevladala na vseh atletskih stadionih in tekmovališčih, čeprav je zelo draga. Tartan med drugim skoro ne vsrka vlage, tako da je tudi z dežjem moč tekrovati v dobrih pogojih, poleg tega je mehek in ne drsi. Prednosti tartana je moč spoznati zlasti v tekih in v skoku v daljino ter troskoku: v teh disciplinah so dejansko dosegli naravnost senzacionalne rezultate. Pomislimo samo na fantastičen skok Američana Beamona v skoku v daljino: po vrednosti je njegov dosežek zagotovo najpomembnejši, saj je za skoro 60 centimetrov izboljšal dosedanj svetovni rekord. Vendar pa bo pri tem verjetno treba na novo vrednotiti vse rezultate v atletiki, ker se vpliv novih prog pozna samo v nekaterih disciplinah, zlasti v tekih in v že omenjenih skokih. Nasprotno pa je v Mehiki zelo škodljivo vplivala nadmorska višina na dolgoprogaše, veslače in plavalce na daljših progah. Učinek na kratkih progah v atletiki je bil ugoden, ker je bil upor zraka manjši. Na progah, daljših od 800 metrov, pa se je že zelo občutno poznala manjša količina kisika v zraku, kar je na tekmovalnih stezah povzročilo prav

NOVA SEZONA PROSVETNEGA ŽIVLJENJA NA GORIŠKEM

Prosvetno življenje na Goriškem, ki ima za seboj zadnja leta vrsto uspehov in plodnega delovanja, obeta, da bo tudi v novi sezoni, ki se začinja, posebno bogato in privlačno. K temu vsekakor pripomore Zveza slovenske katoliške prosvete, ki daje vsemu temu delu pravi pečat in se vedno bolj uveljavlja kot glavni in skupni pobudnik in koordinator prosvetnega življenja na Goriškem. Seveda so tudi posamezna društva in zbori, posebno nekateri, zelo delavni. Tako naj omenimo Štandrežko društvo, zbor M. Filej, SKAD, števerjansko društvo Sedej, goriško SKPD ter razne druge organizacije.

Že na prvih sejah je Zveza slov. kat. prosvete izdelala v glavnih obrisih načrt, po katerem naj bi

se delo bodoče sezone razvijalo. Glavne prireditve bodo: tradicionalna Ceciljanka, ki bo letos izredno bogata, vsaj kar zadeva število nastopajočih zborov; božični koncert, pustna prireditev in prvi maj. To so vsakoletne prireditve, ki privabijo največ ljudi. Vmes pa bomo imeli vrsto gostovanj in drugih prireditev. Tako gostovanje Slovenskih madrigalistov iz Ljubijane z Gallusovim in nato božičnim koncertom, razstavo slovenske ljudske nabozne likovne umetnosti, katere priprava je v polnem teku in bo predvidoma odprta med božičnimi prazniki; gostovanje dramske skupine iz Kostanjevice. To bodo v glavnem osrednje prireditve, katere bo organizirala Zveza.

(Dalje na str. 156)

IGRE: MEXICO SERGIJ PAHOR

dramatične prizore. Prva posledica so bili slabši rezultati, največjo škodo pa so občutili tekači, ki niso bili vajeni tekovati v taki nadmorski višini. Mnogo jih je odstopilo že med samimi tekmami ali predteki, tisti ki so vzdržali pa so na koncu imeli velike težave z dihanjem in marsikaterega so morali odnesti s stadiona na nosilnici in z masko za kisik na obrazu. Ob takih prizorih si je seveda marsikdo zastavil vprašanje ali je to sploh še šport in ali se splača spravljati v nevarnost zdravje športnikov. O tem so se takoj sprožile polemike in vroče diskusije, ki se bodo zagotovo nadaljevale še mnogo časa in bodo morda zamrle šele tik pred prihodnjimi igrami v Münchenu leta 1972.

Mi pa ne moremo iti mimo uspeha, ki ga je v Mehiki dosegla jugoslovanska telovadna vrsta z osvojitvijo 5. mesta na ekipni lestvici. Na ta uspeh smo lahko upravičeno ponosni, saj je med šestimi jugoslovanskimi telovadci bilo kar pet Slovencev. Na čelu je bil še vedno izredni Miroslav Cerar, ki je na skupni lestvici posameznikov osvojil 9. mesto. Pri tem pa moramo pripomniti, da so pred njim samo Japonci in nekaj Rusov. Japonci so bili daleč najboljši in so odločno premagali svoje tradicionalne tekmece Ruse, ki se jim pozna, da še niso začeli pomlajevati svojih vrst. Japonci so prednjačili tudi na posameznih orodjih, kjer pa se je Cerarju posrečilo na konju osvojiti zlato kolajno. To je bilo tudi edino zlato, ki so ga Japonci in Rusi bili prisiljeni pustiti drugim. Velike uspehe so v Mehiki dosegli tudi jugoslovanski košarkarji in vaterpolisti, ki so se povzpeli na sam vrh svetovne elite. Košarkaši so z Danevom na čelu do-

segli srebrno kolajno in dokazali, da niso bili njihovi dosedanja uspehi na svetovnem prvenstvu zgolj naključni. Vaterpolistom pa se je končno uresničil dolgoletni sen, da stopijo na najvišjo stopnico nagradnega odra. Tokrat se jim je posrečilo premagati Madžare, ki so jih dosedaj vedno prehiteli. Vrsto jugoslovanskih uspehov dopolnjujejo še nepričakovana zlata in srebrna kolajna v plavanju ter kolajne v rokoborbi in boks. Italijanska olimpijska delegacija se je vrnila domov precej razočarana nad številom osvojenih zlatih kolajn. Olimpijske igre pa ne gre vedno meriti zgolj z osvojenim zlatom ali srebrom. Stvar je, da so Italijani zatajili v kolesarstvu in boks, v ostalem pa so njihovi rezultati kar dobri, morda še predobri glede na stanje športne in telesne vzgoje doma.

Čisto na koncu pa ne moremo mimo klavnega finala nogometnega turnirja, ki je dokončno izpričal, da nogomet res ne sodi na olimpijske igre. Finale je bil čisto evropski, saj sta se vanj uvrstili Madžarska in Bolgarija; mi pa res ne moremo biti ponosni nad prikazanim nastopom. Nekorektna igra v prvem polčasu je prisilila sodnika k sicer nekoliko prenačelnemu koraku: izključil je namreč kar tri bolgarske igravce. V drugem polčasu smo tako lahko bili priče smešnim prizorom na igrišču, množica pa je bučno izražala svoje nasprotovanje. Pričakovati je zato, da bodo nogomet odpravili z olimpijskih iger, saj se je že povsem izrodil v profesionalizem.

19. olimpijske igre bodo v spominu vseh ostale kot igre velikih nasprotstev, tako kot so za Mehiko značilna nasprotstva v zemljepisnem pogledu, saj istočasno obsega tropsko in visokogorsko rastlinstvo, kot v socialnem oziru, ki dokazuje, da dežela, kljub visoki, stari in ugledni kulturi ni še dosegla stopnje uravnovešenosti.

MOST 18-19 IN ZALIV 12-13, LEPO KULTURNO DOŽIVETJE

Kdove čemu je treba pripisati ne- navadno svež kulturni veter, ki je za- jel obrobne slovenske pokrajine to- stran in onstran meje, od Maribora do Idrije, od Nove Gorice do Trsta (morda se oglasita še Goriška in Koroška?). Aktualnost problemov, stvar- ni prijemi, ostrina gledišč v polemiki; soočenje s sočasnimi političnim in du- hovnim vretjem po svetu, a vselej z naših, slovenskih pozicij; vračanje k našim zdravim koreninam, vse to da- je slovenski kulturi danes njen o b o d . Seveda ni slučaj, da gre Trst tu lahko najdlje — in k sreči to tudi polno izkorišča. Vse pogosteje vidi- mo matične izobražence segati po tr- žaških revijah, tako da v zadnjem pol- letju poleg vprašanj, kje je Bolafio ali Upim, že slišimo tudi, kje bi do- bili Zaliv in Most. (Tako od daleč spoznavajo tudi platnice Mladike ali vsaj njen rob).

Vendar imata tržaški reviji vse dru- gačne težave kot Dialogi, Kaplje ali Goriška srečanja: — ne morejo hono- rirati, domačih kulturnikov je le zelo omejeno število, pa če je že esejistov, časnikarjev in kar je podobnih ven- darlenekaj, je manj tistega božjega daru, ki mu pravimo talent, umetni- ška nadarjenost. Glede tega sta enako na psu Most in Zaliv, ker imata pač premalo sodelavcev, kot ostale tri, ki se morajo otepati tistih, ki jih odri- vajo drugod, pa bi se radi zatekali tja. Da ne govorimo o Koroški, ki je nekako od vseh zapuščenja Trnjulči- ca, odkar je zamrlo še Mladje.

Tako je torej največja šibkost Za- liva in Mostu tokrat literatura. Zna- čilno je, da je to vrzel zadelala v obeh ista avtorice, Irena Žerjal-Pučnik. Clo- vek sicer nekako rad vidi to spreha- janje iz revije v revijo, ker se sicer vprašuje, čemu dve reviji! Ne da bi zaradi te malce hudobne pripombe moral Pahor tratiti čas z novo glosi- co! Z a l i v u bi tokrat pripisali še večji smisel za aktualno, kot doslej, za naše, za pestro, za širinsko. Res! da je domačega malo, a Pahorjeva antena za to, kar tukajšnjega in hkra- ti tudi netukajšnjega človeka prime, je čedalje senzibilnejša.

Na začetku stoji morda že za las prepozno Russellovo sodišče, proglas o suverenosti narodov. Nato znanega poljskega sodobnega pisatelja Mnačka tekst Na pokopališču, (ki bi mu ne škodilo, da bi se začel dve strani po- zneje). Tekst v odličnem prevodu Mar- jana Breclja je več kot aktualen in raz- mere marsikomu od nas močno zna- ne! Branko Marušič je spretno izbral odlomke iz govorov in člankov pri- morskega kulturnega delavca prejš- njega stoletja, dr. Karla Lavriča. Od- več je pripomba, kako je marsikaj

NAŠI KNJIŽEVNIKI PRED OBČINSTVOM

V okviru stoletnice slovenskih čitavnic je priredil zadnjo nedeljo v oktobru Finžgarjev dom na Opčinah literarni večer književnikov, ki bivajo na Opčinah.

Literarni večer je imel svojevrstno zunajno podobo. Idejno zasnovo, optične in akustične učinke ter režijsko izvedbo je imela Zora Rebulova in delno Jelka Daneu. Posebej je skrbel za optične učinke Franc Vončina, za akustične pa Marij Maver.

Oder je bil za to priliko posebej pripravljen. Po uvodni besedi prof. Ivana Artača je povabila Nataša Sosičeva, ki je točke povezovala, posa- mezne nastopajoše književnike iz dvorane na oder. Najprej je imela z vsa- kim kratek intervju. Način je bil nov in izkazalo se je, da je misel zelo posrečena, saj se med seboj tako malo poznamo in tako malo vemo, od kod prihaja kak naš živeči književnik. Več vzemo o njih šele iz literarne zgodovine potem, ko so že mrtvi. Z intervjujem so nekako naši pisatelji in pesniki stopili med poslušavce in se predstavili, povedali nekaj o sebi, o svojem zanimanju in svojem delu. Zanimivo je med drugim, da tako Beličič, kot Rebula in Tavčar ne bi spremenili svojega poklica in so kot profesorji najbolj srečni. Prav tako je srečna Rebulova, ko mora deliti profesorski poklic z gospodinjstvom in pisateljevanjem. Prof. Rebula je na primer dejal, da se je v marsikateri stvari v življenju zmotil, ni se pa zmotil in mu ni bilo nikdar žal, da je izbral poklic profesorja. Podobno tudi Beličič.

Na tem večeru so nastopili tile književniki: Vinko Beličič, Alojz Re- bula, Franc Jeza, Josip Tavčar, Marij Maver, Jelka Daneu, Milojka Sosič, Ziva Gruden in Zora Rebulova.

VINKO BELIČIČ je bral pet pesmi in sicer štiri iz zbirke *Gmajna* in eno neobjav- ljeno in sicer Marija Lugau. Pesmi je številno občinstvo, čeprav jih je morda kdo že bral, zelo toplo sprejelo. Beličič bere jasno, dož- vete in je eden tistih ne številnih pesnikov, ki znajo brati svoje pesmi. Opčine, do katerih sega gmajna, čutijo vonj borov in brinja, zato toliko bolj razumejo in doživljajo pesem gmajne. Beličič ji je zapel svojo najlepšo in najbolj doživeto pesem.

ALOJZ REBULA je bral z njemu lastno temperamentnostjo in s plastično izraznostjo *Requiem za Janezom XXIII*. V spevu te tople ljubezni do človeka, kakor jo je čutil dobri papež sredi atomskega sveta, ki mu grozi po- guba, je Rebula slikal angela miru z velikimi podobami jasno in prepričljivo, v stavkih, ki so izklesani in grajeni v monumentalno stavbo pesnitve.

JOSIP TAVČAR tu ni dramatik, je pa nje- gova humoreska *Pošast z dolgimi lasmi* nekaj, kar je blizu Tavčarjevemu ustvarjanju. Nje- gov popis je nazoren in plastičen, veder in učinkovit. Z dobro zamišljeno spremljavo in projekcijo vlaka je dobilo njegovo pripovedo- vanje zelo živ izraz.

FRANC JEZA je sicer odgovarjal Nataši Sosičevi na vprašanja, naprosil pa je Matejko Peterlinovo, da je prebrala poglavje iz njegove daljše povesti *Moč ljubezni*. Odlomek je bil zanimiv in je z zvočnimi učinki in z dobrim branjem našel lep odmev med občinstvom. Seveda odlomek iz daljšega dela nikdar ne predstavlja celote in zaključenosti.

MARIJ MAVER je prispeval črtico *Vsaj enkrat*. Tudi on se je po intervjuju umaknil za oder, ker je zvočno spremljal svojo prozo, brala pa jo je nazorno Matejka Peterlinova. Črtica je značilna za pisatelja, ki je prežet z ljubeznijo do doma in zemlje in našega človeka. Iz te predanosti raste melodija in misel, ki se potem združuje v slaspev domači zemlji in ljubezni do nje. Črtica je zato iskrena izpoved in je našla prav zaradi tega topel odmev med občinstvom.

JELKA DANEU je prispevala črtico *Zaklad na dvorišču*, brala pa jo je Nataša Sosičeva. Črtico odlikuje dober opis, naravna pripoved in psihološka poglobljenost dveh mladih ljudi, ki po svoje gledata v svet, sta srečna in deležna naših simpatij.

ZIVA GRUDEN pa je brala humoresko *Občni zbor devetega društva*. Vsebinsko kar zanimiva proza, čeprav ne toliko poglobljena in psihološko dognana, kot je nekatere Živa že napisala, vsekakor pa aktualna, je v živi pripovedi našla živahen odmev med poslušavci.

MILOJKA SOSIČ je brala tri drobne pesmi, a so vse tri doživete in v svojem končnem poudarku učinkovite. Zaradi naravnosti in lirične pristne izpovednosti jih je občinstvo sprejelo s simpatičnim odobravanjem.

Končno je brala še ZORA REBULOVA poglavje iz daljše povesti iz škofjeloških hribov. Sence pivcev na platnu ter živa in nazorna pripoved pisateljice, sta učinkovali zelo prijetno. Nastop Rebulove je bil sproščen in naraven, poglavje pa odraža zanos velike pripovedi, obarvane z živahnostjo in razgibanostjo kmečkega sveta. Tako se zdi, da je Rebulova veren nadaljevalec pesnika škofjeloških hribov Ivana Tavčarja, ki je menda njen daljni sorodnik. Povest je naslonjena na folkloro tistih krajev, kar daje literaturi brez dvoma neko večjo zlahtnost in barvitost.

Tako zamišljen literarni večer ni bil zanimiv samo za literarno izobraženo občinstvo, ampak za vse ljubitelje lepe besede. Zdelo se je, da odhajajo ljudje, ki so povsem napolnili dvorano, vsi zadovoljni na svoje domove. Gotovo je to najboljšo priznanje prirediteljem za njihov trud in delo. Zelo pomembno je, da je na tem literarnem večeru književnik dobil stik z občinstvom.

Jože Peterlin

napisano kot nalašč za dandanes. (Beri poldrugo stran na koncu!) Posebno odkritje je Stran iz dnevnika dr. Vladimira Dedičera! Tudi njegovi Spomini iz dveh svetovnih vojn so kultivirani in jih bereš z zanimanjem, a tiste človeške topline kot dnevnik le nimajo. Žerjalova še vedno niha v prozi med dvoma slogoma in ne verjame, da bi ji — kljub literarni modi onkraj meje — naravna nadarjenost sama morala nakazati samo eno pot, k večji organiziranosti in konkretnosti. Najboljši so pač vselej deli, ko pozabi na modo in snuje iz domačega. Posebno tehtna je predstavitev Alojzija Resa korespondenca z Bevkom. Marjan Breclj tu z odličnim orisom Resovega življenja in dela in s skrajno natančnostjo v komentiranju pisem kaže evropski format znanstvenika. Pritegnitev Breclja, Marušiča in pa Matičetova, to je uredniška poteza, ki je Mostu ušla. Radoslava Premrl v prijetnem in sočnem slogu nadaljuje svoje spomine na brata Janka. Boris Pahor piše o slovenski suverenosti v dvanajstih glosah, od katerih žal dve porabi za nepotrebno polemiko z urednikom Gospodarstva, saj ni nikomur nejasno, v čem se oba razhajata. Glose so izmed Pahorjevih najbolj dozorelih in argumentiranih in bodo posebno bralcem z onkraj meje v poslastico, pa tudi nam v razmišljanje. Matija Ribič piše iz Slovenije precej abstraktno in nezahtevno pismo, ki bi se morda v Ljubljani zdelo drzno. Po dveh besedah o Jezovi knjigi sledi spet Pahorjev zapis o kongresu manjšin v Andorri, prijeten potopis, nato A. Č. piše o ogledu münchenških knjigarn ter o tem in onem, platnica pa podaja rezultate štatemberskega srečanja pisateljev. Stevilko poživljajo filigransko nežni ex librisi Pavla Medveščka.

Most je živ in aktualen v razdelkih Feljoni, Zapiski in Problemi, nekoliko kvalitetno neenoten v Esejih in izreden v razdelku Umetnost (namreč arhitektura). Leposlovni deli ni boljši od Zalivovega.

Rafko Dolhar v Rekvijemu za veliko iluzijo spregovori v prijetnem govornem slogu o češkem vprašanju. Kot je njegov potopis mladostno razgiban, je treba korektorju očitati, da ni na uvodno mesto postavil boljše skorigiranega članka. Ponatis Solarjevega Pri koreninah našega življenja ima to prednost, da je pisan kot za današnjo rabo, zraven pa to napako, da je bil že kje ponatisnjen. Aleš Lokar polemizira z Borisom Pahorjem tako, kakor si polemiko predstavljamo, brez strupa in izbegavanja, sposoko in inteligentno. Seveda so boljši pasusi, ko se izkoplje iz osebno prizadetega v širše naše območje, kjer gleda že čisto drugače zrelo in trezno gledanje na našo problematiko kakor prve čase. Razlika med njegovim in Pahorjevim polemiziranjem je v tem, da ostaja Lokar diplomat, tre-

(dalje na 3. strani platnic)

NOVA SEZONA

Ne smemo pa mimo dela naših posameznih prosvetnih društev, saj bo vsako društvo organiziralo vrsto kulturnih večerov, tako v Pevni SKPD »Abram«, krožek v Podgori, SKPD v Štandrežu, SKPD »Sedej« v Števerjanu ter SKAD in SKPD »L. Bratuž« v Gorici; letos bo vsako društvo vsaj enega svojih večerov posvetilo Cankarju. Štandrežci pripravljajo svojo novo dramsko stvaritev, istotako pripravlja števerjansko društvo »Sedej« veliko narodno igro; poleg tega vadi v okviru tega društva glasbeni ansambel »Jana«, da bo lahko v novi sezoni nastopal po naših dvoranh. V Števerjanu bodo letos končali tudi svoje društvene prostore, kar bo zelo poživilo kulturno dejavnost.

Tudi folklorna skupina, ki je lansko sezono vnesla med nas toliko navdušenja, bo upamo tudi v naprej vadila in še izboljšala svoje nastope. Končno so se tudi goriški skavti ojunčili ter že predstavili svoj novi glasbeni ansambel »Minipe«, ki dobro obeta.

ŠTEVERJAN

Novo prosvetno sezono je na Goriškem pričelo števerjansko prosvetno društvo »Sedej«, ki je povabilo v goste dramsko skupino iz Češnjice v Bohinju. Skupina je predstavila dramo A. Mullerja: »Vsi moji sinovi«.

Delo, ki je po svoji zasnovi precej zahtevno, so Bohinjci dobro podali, posebno lepa izgovarjava je odlikovala vse nastopajoče. To gostovanje spada v sklop izmenjav, ki jih ima števerjansko društvo s prosvetnim društvom iz Češnjice v Bohinju. Tam gori so namreč števerjanci gostovali v pretekli sezoni z ljudsko Finžgarjevo igro: »Naša kri«.

DOBERDOB

Nazadnje moramo z veseljem beležiti ustanovitev Prosvetnega društva v Doberdobu. Tu so imeli pred kratkim ustanovni občni zbor novega društva, ki se bo nazivalo: Slovensko katoliško prosvetno društvo »Hrast«. Kdor je sledil na Goriškem našemu prosvetnemu življenju, ve da v Doberdobu niso spali. Vedno so imeli svoje kulturne večere in razne prireditve. Škoda, da so bili nekako odmaknjeni od ostalega kulturnega življenja na Goriškem, da glas o njihovem delovanju večkrat ni prdril med druga goriška društva. Zato smo pričrani, da bo ustanovitev tega društva postavila temelje za organizirano ter tako veliko bolj uspešno prosvetno delo in da bo vzpostavilo stike z drugimi katoliškimi prosvetnimi organizacijami na Goriškem.

V Doberdobu raste nov lep in prostoren prosvetni hram, ki je delo neumornega župnika č.g. Breclja. Tako bodo v tej vasi imeli še potrebno dvorano za zares plodno kulturno delovanje.

Pogledi v bodočnost prosvetnega dela na Goriškem so tedaj obetajoči, seveda v teh okoliščinah in razmerah, ki so nam dane. Posebno smo veseli, da pri teh zborih, društvih, krožkih in raznih organizacijah deluje v glavnem mladina, ki neprestano vliva nove sveže sokove in moči v našo prosveto.

Marjan Terpin

SLOVESNOST GLEDALIŠČA

Vsa gledališča so bila tiste dni v pripravi, da bodo pričela s svojo sezono. A ko hodiva v zadnjih septembrskih dneh s sinom-študentom po dunajskem Ringu, proti sedmi zvečer vse hiti proti svetovno znani dunajskemu Burgteatru. Stavba je že vsa razsvetljena in že ta svetlobna slovesnost vabi ljudi v gledališče. Burgteater je tedaj že pričel s predstavami mesec dni in več pred ostalimi gledališči.

Seveda povprašujemo po vstopnicah največ turisti. Kdo bi si ne želel biti pri predstavi v tem gledališču, če je videl že toliko drugih dunajskih zanimivosti!

Predstave, ki so na sporedu v mesecu septembru in v prvih dneh oktobra so pravzaprav ponovitve iz pretekle sezone. Goethe, Shaujeva Sveta Ivana, pa spet Schiller... Seveda, Dunaj pač mora pokazati posebno turistom nekaj svoje dramatike in še Angleža in njegovo delo, kot ga pojmuje dunajski okus.

Ko hodiš po dunajskih ulicah, vidiš velike ostanke davnine, vendar te ritem prometa in moderna arhitektura, posejana med terezijanske stavbe, pa dolgolasci in kratka krila nekako prepričajo, da tistega nekdanjega Dunaja ni več, ali da je vsaj nekje v ozadju. Tu, v gledališču pa imaš občutek, da stopaš po razsvetljenih hodnikih in po visokih stopnicah, kot so hodili cesarski ljudje. Vse je slovesno, svetlo, lepo, čisto... Rahli smehljaji in ljubeznivi elegantni pokloni; ponosne drže in samozavestni koraki...

Prideva turista med turisti. Skoraj se zdi, da ne spadava v črnino oblek.

Na stopnicah stojita dva uslužbenca. Celo onadva imata črno obleko. Pogledata me in posebej še sina na moji desni. Nimam sicer temne obleke, a imam vsaj kravato. Toda fant je brez kravate!

Z vso resnostjo, skoraj obredno mu uslužbenec popravlja ovratnik srajce. Rad bi zakril, da ne bi kdo opazil, da prihaja nekdo v gledališče brez kravate. »Joj, joj, to pa ne gre... Seveda, turist...« In še enkrat popravi obleko in končno milostno dovoli: »No, tako bi šlo... Prosim!«

Tako stopava v razsvetljeni hram umetnosti. V prvem nadstropju naju ustavi druga dvojica, v tretjem tretja. Vsi naju z razumevanjem, z neko rezervo spuste naprej, toda, če sva morda do zdaj dvomila, da stopava v svetišče, morava biti po vsej tej ceremonialni slovesnosti prepričana, da je tu res najvišji hram lepote; sinu, ki je z dušo in srcem športnik, pa le ne gre prav v glavo, da ne more kot športnik tudi v Burgteater.

Nisva bila med zadnjimi, a vendar je že parter poln. Polniio se lože, balkon... Zdaj vidim, zakaj sem mogel dobiti listek za tako visoko nadstropje: vse je razprodano.

V tem velikem prostoru slišiš samo pritajeno govorjenje, skoraj bi rekel polglasno. Znanci se skla-

KONJIČEK IZ LECTA

V kratkem bo naš sourednik obiskal doslej osebno še neznano nam sodelavko Mojco Rant, da bo lahko bravcem povedal kaj več o tej več kot šestdesetletni ljudski pripovednici, ki kmetuje na majhni gorski kmetiji blizu Kranja in je lani objavila svojo prvo črtico v naši reviji.

Otrokov jok po navadi ne sega do srca, ker je nekako samo izraz otrokove muhavosti, saj se njegov jok in smeh hitro mešata. Vem, če se je kateri izmed otrok jel dreti, je mama samo rekla: »Dajte mir!« Če je bilo pa otroku kaj hudega, je bil ta jok čisto drugačen in mama je bila v hipu pri njem. Kadar pa se otrok joka tiho, je to bolečina odraslega...

Spominjam se takšne svoje žalosti. Bila sem stara štiri leta in bratec Janezek pet in pol. Ob posebnih prilikah so naju že vodili v cerkev: k božjemu grobu, včasih k večernicam. Mama ni imela navade, da bi vodila s seboj več otrok. Navadno je vzela Janezka, mene je pa vodila sestra Polonca. Dokler se je Polonca počutila otroka, je bilo vse v redu. Ko pa je postala mladenka — in to čudovito lepa — sem ji postala v veliko napotje. Imela je prijateljice, sebi enake, vsa srečna je bila med njimi. Klepetale so že o fantih in si nagajale. Same niso vedele, kako bi utešile mladostno hrepenenje, ki je kipelo v njih. In ta otrok, kako ji je v napoto!

Ni upala reči mami, da me ne vzame s seboj. Poskusila pa je drugače, da se me iznebi. Ušla mi je neopaženo in se pomeshala med prijateljice. Ko je nisem mogla najti, sem pričela jokati. Jokaje sem šla proti domu. Seveda me je dotekla prej, tako da sva prišli skupaj domov. Nikoli je nisem zatožila. Bala sem se, da bi mi še bolj nagajala.

Pismo učiteljem in profesorjem

Mesec po začetku šolskega leta so že zažvelji razredi, zadnje nerednosti bodo odpravljene in novo šolsko leto dobiva dokončno obliko. Učitelj in profesor sta stopila za kateder in si že osvojila mladi svet. Posredovala bosta svoje znanje novim rodovom. Oči nemirnih malčkov bodo zrle v gospodarja razreda in njihovi možgančki bodo vpijali prvo znanje. Profesorjeva beseda bo odpirala nova obzorja našim fantom in dekletom in jim odkrivala nove svetove... Če se zamislim, da se pravzaprav človek »formira« že od prvega razreda dalje in če pomislim, kako so prvi stiki preko učitelja s svetom važni, sem zadovoljen in srečen, da so mi prvi učitelji in pozneje profesorji dali vzgojo, ki je slonela in rasla iz temeljev človečanstva in slovenstva.

Koliko bi lahko vsi naši šolniki (mimogrede: ta čudna skovanka mi nikakor noče na papir!) v tem napravili. Vtis imam, da se v naših razredih, nižjih in višjih, vedno manj govori o slovenski zgodovini, o slovenstvu, v pristnem in slovenskem duhu. Bojim se, da je naša učna moč preveč obzirna do »višjih« in se zato prerada samovoljno odpove bolj slovenski razlagi recimo ustoličenja na Gosposvetem polju, vladanja naše-

SLOVESNOST GLEDALIŠČA

njajo drug h drugemu in si tiho nekaj pripovedujejo. Opazim koroškega študenta, pa ga je že tako prevzelo vzdušje, da se le rahlo pokioni in tiho čaka začetka na svojem sedežu.

Točno ob napovedani uri ugasnejo luči. Predstava se bo pričela. Nihče ne more več vstopiti. Šele po prvem dejanju more zamudnik v dvorano.

Prične se predstava. Igra igravcev in režiserjeva zamisel, luči in kostumi, recitativ in spremljava, vse je sodobno, dognano in prepričevalno. Ne čutiš več davnine in rokokojskega pozerstva, ne vidiš pretiranih poudarkov važnosti uslužbencev, gledaš predstavo kot bi jo gledal v katerem koli modernem mestu v naj sodobnejši interpretaciji.

To je dunajski Burgtheater danes. Lepa je tista važnost in slovesnost, s katero odeva stari Dunaj svoje slavno gledališče. Lep je občutek, da stopaš s sogledavci v te prostore slovesno kot bi stopal v tempelj, lepo je, ko vidiš polno gledališče in ko vsak gledavec soutrupa z življenjem na odru. Lepo je, da pomeni taka predstava svetel večer.

Vprašuješ se, ali ustvarja to samo stoletna tradicija, ali vzdušje, ki ga diha celotno gledališče, ali občinstvo, ki s takim spoštovanjem stopa v ta hram.

Pri tem lahko primerjaš, kako daleč od vsega tega so naša gledališča in mi, ki stopamo vanja.

Jože Peterlin

Dunajski parlament nasproti Burgteatru

ga kralja Sama, itd. Zmiraj bolj nekateri določeno zgodovino, določene misli in občutke zamolče ali gredo indiferentno, oz. »znanstveno« mimo njih. Danes se skoraj ne upamo govoriti, da smo na Tržaškem in Goriškem Slovenci že toliko in toliko časa, da živijo naši bratje tudi v Benečiji. V zavest naših otrok prodira občutek »narodne manjšine«, torej občutek majhnosti, manjvrednosti, medtem ko bi jim morali govoriti, da smo zamejski Slovenci del svojega naroda.

Zakaj se danes vsi izogibamo odkritemu govorjenju? Zakaj se tako vztrajno, ob vsaki prireditvi, ob vsakem govorčku, čutimo dolžne, da smo le dober in ponižen most in da je samo v tem naše poslanstvo? Tu seveda ne mislim na našo učno moč, temveč predvsem na uradno tezo, ki nam jo vsiljujejo z raznih strani.

Vi, dragi učitelji in profesorji, seveda ne morete vcepljati otroku v glavo, da je njegova naloga biti most, da je delček manjšine, itd. S tem bi ga kaj slabo formirali! Vi mu morate dati polno in zdravo zavest slovenstva, da bo zrasel brez vsakršnih kompleksov. Recite mu, da je Prešeren tako velik duh, kot je recimo Goethe za Nemce, in Dante za italijanski narod. Vem, da v glavnem vsi tako govorite v razredih, a bojim se, da je tu in tam kakšen plašljivček, ki se boji preveč poudariti narodnostni izvor in se boji odkrito pokazati na zemljevidu Slovenijo in kje živimo Slovenci.

Pa še tole: ob začetku letošnjega šolskega leta smo zvedeli, da je kar 24 vaših kolegov vrglo madež na vašo pedagoško sposobnost in slovenstvo vas vseh: vpisalo je svojega otroka v neslovensko šolo. Vem, da je vam prav tako žal in težko pri srcu zaradi tega, kot je recimo meni. Proti takim »Slovincem« pač ne moremo ničesar napraviti. Edino, kar lahko napravimo je, da se od njih odmaknemo, da se bodo počutili kar najbolj same. Z ljudmi, ki ne razumejo, da s takimi dejanji zapravljajo sebi in slovenski družbi bodočnost, je treba vzpostaviti hladen odnos, saj tak odnos oni sami zahtevajo. Morda bodo potem le razumeli nesmisel svoje klavrne odločitve! Tem slovenskim učiteljem bi rad postavil za zgled velikega človeka in sposobnega industrijalca, ki je vse

(dalje na 3. strani platnic)

Tako je prišla nedelja, ko je bila maša pri podružni cerkvi, ki je bila nekakšna božja pot. Do tja je bilo uro hoda. Doma tisti dan ni bilo maše, vse je šlo na božjo pot. To je bilo veselje za mladino! Tam so bile stojnice, polne čudovitih dobrot. Malo mi je bilo v spominu prejšnje leto — bila sem tudi s Polonco. Kako sem požirala z očmi vse tiste dobrote! Dobila sem lepo punčko iz lecta: kot zaklad sem jo stiskala k sebi. Zelo sva se veselila z bratcem, da bova šla tudi to leto. In zopet je bilo tako: mama je šla z Janezkom k prvi maši, jaz naj bi šla s Polonco k drugi. Tu se je pa Polonci vse uprlo.

»Ne, ne bom vlačila otroka s seboj, ne in ne!«

Zgovorjene so bile s Francko, Micko in drugimi, da pojdejo skupaj. Za njimi bodo prišli fantje. Delale se bodo, ko da jim niso fantje nič mar, in bodo tekle, fantje pa za njimi. To bo veselo! Po maši bodo šli k stojnicam: takoj bodo fantje pri njih. Oh, že lani, ko je bila še na pol otrok, je dobila že toliko srčkov: in kakšni napisi! Vse hrani v skritem predalu; še vedno jih prebira, čeprav jih zna že na pamet. Potem so jo tako nago-varjali, naj gre z njimi v gostilno; tam imajo muziko. Kako rada bi zaplesala! Pa kam bi z otrokom: morala je domov.

Pridiga

Bohotni šopi molitev
razpihnjeni v hipnem vetru
se dvigajo v nebo
iz razbitih vaz
in hočejo zastreti
zapuščeni obraz
samotnih grobov:
veter bo zdvijal v nemoč
in na grobovih
bo ostala
samotna zapuščena...

nesmrtno ljubezen.
Sprejmimo dar
neusahljivega cvetja
in nerazbitih vaz:
sprejmimo ga danes,
jutri in vsekdar,
da bo v vetru
prazniškega razpoloženja
in v megli vsakdanjosti
krasil in živil
v skupni gomili smrti

Slavko

Letos pa bo drugače: dekle je, vsak čas ji bo šestnajst. Prosta hoče biti in med svojimi sovrstniki uživati srečno mladost.

»Ostani raje doma!« mi je rekla prijazno. »Mama bo prinesla kolače; če te ne bo, bo vse dala Janezku... In jaz bom tako tekla, — ti ne boš mogla tako hitro!«

»Šla bom,« sem vztrajala jaz.

»Le pojdi,« je rekla resno, »tam ti bom ušla, sama boš morala skozi gozd in snedel te bo medved.«

Tega sem se preveč bala in Polonca je dosegla svoj cilj.

»Kar tukaj na poti počakaj,« je rekla, »vsak čas pride mama!« In že je odhitela.

Žalostno sem čakala mame, v upanju, da mi gotovo kaj prinese. Res je kmalu prišla.

»Kaj nisi šla s Polonco?« je malo v zadregi rekla mama, »mislila sem, da boš sama šla in ti nisem nič kupila.«

Tiho sem stala tam in se z velikimi očmi zagledala v konjička, ki ga je držal Janezek v roki: konjiček iz lecta, rdečeobarvan, s sladkimi belimi resicami okrašen. Srečni Janezek, ki sme vedno z mamom... Počasi sem se zavlekla za hišo v skriven kot in tiho zajokala...

NAŠI PROBLEMI PO VATIKANSKEM RADIU

(RAZGOVOR VODJE RAD. ODDAJ

PROF. VODEBA Z NAŠIM G. ŠKOF. VIKARJEM)

Gospod škofov vikar, spet se je začelo novo šolsko leto, tudi v semeniščih. Vemo, da je pri vas pereče vprašanje poklicev. Kako je pri vas v semenišču?

V semenišču je prišlo do sprememb. Reči moremo, da smo se vrnili k staremu. Gorica je bila s svojim bogoslovjem že od nekdaj središče za duhovniško vzgojo, saj je bilo svoj čas v Gorici bogoslovje za vse primorske škofije. Zaradi novih meja in drugih razlogov sta se po vojni goriška in tržaška škofija osamosvojili. Leta 1950 smo odprli novo semenišče v Trstu. Sedaj pa so nove težave, posebno zmanjšano število bogoslovcev in potreba po boljši porazdelitvi učnih moči so povzročile ponovno, vsaj delno združitev obeh semenišč, kakor je svetoval take rešitve že sam koncil. Z letošnjim letom je semenišče ali bogoslovje tako-le razdeljeno: prva dva letnika ostaneta v Gorici, naslednji trije pa v Trstu. En goriški profesor, se pravi g. Oskar Simčič, bo poučeval v Trstu, en tržaški v Gorici. Oba nadškofa sta prepričana, da bo ta rešitev pripomogla za izboljšanje duhovniške vzgoje, ki je danes zelo težka in zahtevna. Upamo, da so ti pogumni koraki res posrečena poteza v našem verskem življenju in ne bodo samo ena izmed tolikih poizkusov, ki so jih naša semenišča dosedaj doživela. Malo semenišče pa bo skupno tudi za licej, ki ostane v Trstu.

Ali je v semenišču tudi kaj Slovencev?

Odgovor je zelo kratek in zelo grenek. Slovenskih bogoslovcev ni. Zadnja nova maša je bila pred petimi leti v Trstu. Kdaj bomo imeli spet novo mašo, nihče ne ve. Duhovniki se staramo, če nismo celo že vsi stari; sicer izkušeni, a brez pravega mladostnega zagona. To je hudo. Pri vsem tem nas tolaži dejstvo, ki pa je zopet grenko, da ni samo pri nas tako. Morda je pa tudi v tem prst božji, ki nas spodbuja, da iščemo novih poti, da delo in dejavnost duhovnikov omejimo na bistveno. Tu pa nastane vprašanje, kaj je pravzaprav za nas, v naših razmerah, to bistveno? Koncil nam je res dal splošne smernice in navodila, gre pa za izvedbo teh navodil v našem konkretnem okolju. Molitev sama ne zadostuje. Bog pričakuje od nas, da se tudi sami zganemo in iščemo rešitve. Toliko bolj, ker je popolnoma jasno, da pomanjkanje duhovnikov ne slabi samo božjega kraljestva, temveč tudi našo narodno skupnost in njeno rast.

To je torej položaj: kaj ste storili in kaj mislite storiti za njegovo izboljšanje? Najprej: čemu pripisujete pomanjkanje poklicev?

Vzroki so različni. Predvsem, majhni smo; naše družine, žal, niso dovolj topla ognjišča, pri katerih bi zoreli duhovniški poklici. Precej odgovornosti ima tudi organizirano brezverstvo. Čeprav to dejstvo samo ne more biti edini vzrok, kot nam priča primer Slovenije. Morda je treba iskati vzrokov v načinu našega dela, ki mladih morda dovolj ne prepriča in ne pritegne. Kaj storiti? Vprašanje je za nas trenutno nerešeno in skoraj nerešljivo. Ostanemo vedno veljavne preizkušene poti: molitev, žrtev,

prizadevanje za lastno osebno, živo in dejavno vero; prepričano krščansko življenje, ki se razodeva v dejavni ljubezni. To vprašanje ne zadeva samo duhovnikov, temveč vse božje ljudstvo, vse vernike. Med drugim upamo in pričakujemo, da nam bodo druge slovenske škofije priskočile na pomoč.

Ob znanem sestanku v Dragi je prišla na površje aktivnost primorskih laikov, v prvi vrsti izobražencev. Kako gledate na to aktivnost s cerkvenega in verskega vidika?

Draga pomeni lep uspeh. Sestanka in razgovorov so se udeležili izobraženci raznih vrst in svetovnega nazora. Škof Grmič jim je govoril o Bogu ter je našel pravi ton in pravo besedo. Poslušavci so odkrili, da je v njihovih dušah prostora za misel na Boga in za milost; in to je razveseljivo; pomeni namreč, da težnja in hrepenenje po višjih idealih še nista zamrla. Prav bi bilo, da bi ta zavest prešla tudi v javno delo. Tako bi se razvil čut za večjo odgovornost, da ne iščemo vsega sami zase, ampak da si pomagamo pri iskanju resnice in pri pričevanju ljubezni. Iz takih vzgledov bi raslo močnejše kulturno udejstvovanje, posebno pa bi bilo v našem javnem življenju več veselja. A kdaj bo prišlo do tega, kdaj bo to dozorelo? Ali ni že morda prepozno?

Upajmo, da ne. Ali ne bi k takemu zorenju pripomogla posebna župnija za slovenske vernike?

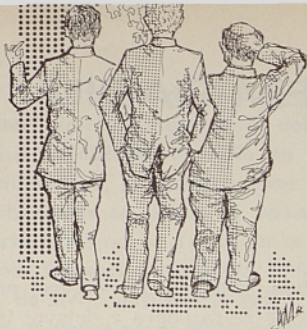
V Gorici so o tem že veliko razpravljali, toda ideja ni prodrla. Bodočnost bo pokazala, ali je bila ta odklonitev utemeljena in koristna. V Trstu ta misel ni prodrla v javnost. Bilo bi jo pa tudi težje uresničiti, ker so ljudje navezani vsak na svojo župnijo in na posebnosti, ki jih imajo domače župnije. Na drugi strani pa bi bilo nujno, da bi bili slovenski verniki bolj povezani.

Listje

Ogromni koši listja
mi teže voz življenja.
Kaj naj z njim?
V smeti pozabe!
A v njem so koprnjenja
mladih dni
in vsa bedenja.
dolgih noči.

Postlal bom z njim
svoj pograd spominov
in na njem prespal
vso dolgo zimo:
mi bo grelo
tihe misli
in jih razvnelo
za nova brstenja.

Slavko

JOSIP KRAVOS

PAKET

Ilustraciji Marijana Kravosa

Kripica, Plahuta in Žlikrof so bili navidezno prijatelji, čeprav so si bili po značaju zelo različni. Če so le mogli, so se sestali, a nič manj razjezeni drug na drugega so se navadno med prerekanjem razšli.

Kakor so se razlikovali po značaju, tako so bili različni tudi po zunanosti in po poklicu. Kripica, najmlajši, je bil visoke postave. Ker je bil duhovit, pa ne prevzeten, se je tudi sicer držal nekako sklonjeno in ponižno. Vendar mu je dajala važnost temnokrasta glava. Poklicno se je bavil z električno silo, privatno pa z domačim časnikařtvom.

Plahuta je bil že po zunanosti manj trden. Kar nekam nestanovitno se je držal na drobnih nogah. Njegovo telo je bilo nekam srednje razvito in nekam ohlapno, vrhu katerega je čepela skoro četverrokotna velika glava z izbočenimi, brezizraznimi očmi rumenkaste barve, tako, da sta se zdeli očesi kot dva izprana gumba. Iz zgornjih čeljusti so štrleli ploščati sekavci — kar pravijo, da kaže na pohlep po denarju in ženskah. Po poklicu je bil mednarodno priznani strokovnjak brez stroke kot jih vedno srečujemo po velikih pristaniških mestih. Največ se je bavil z meřetarjenjem pri svinjskih izdelkih. Zato se ga je prijel vzdevek »Saiamski«.

Žlikrof, ki mu nikakor ni pristajal njegov krepki priimek, saj pravijo Idrijčani žlikrof svojji najboljši praznični jedi, je bil pa narobe droben in sestradan, da se je zdel že od dalež kot kak »lirik brez lir«, a jezično je bil tako ujedljiv in sikast, da je bil daleč naokrog znan kot neprekosljiv zgar.

Nekoč je ta trojica okoli polnoči odhajala iz gostišča v ulici Beccaria in krenila po Carduccijevi ulici navzgor v vnetem pogovoru. Plahuta se je bahal, kako je ob prijateljevi odsotnosti izpil iz steklenice vse žganje in potem namesto žganja nalil vode. Posebno posrečeno se mu je zdelo, da mu je prijatelj pripovedoval, kako da je obilno pogostil znance s svojim imenitnim »žganjem« in kako so vsega popili. Nato je vprařal Kripica Plahuto, ali se še spominja, kako ga je čakal na vogalu ulice; Kripica je namreč prišel tja preoblečen v žensko in Plahuta ga je spoznal šele, ko mu je primazal klobuto, ker je postal že preveč vsiljiv. To je Plahuto tako ujezilo, da je začel izzivalno žugati obema, kako ve za skrivnost Kripice, Pentlice in Žlikrofa, kako so objavili v časopisu ženitno ponudbo. Zadril se je nad Žlikrofom in mu zabrusil prav tiste besede, ki mu jih je izrekla ženska na sestanku, kamor je prišel po dogovoru v oglasu z belo cvetko v gumbnici. Nekajkrat je ponovil: »Ti, mrklovca bleda imaš obraz prav za oglas — tak kot kak »coniglio dislata«. Žlikrofa, ki je bil res plavolas in povrh še blede polti, je užalila že sama beseda »biondo«, kaj šele zabe-

ljena na tak način in še ob taki priliki kot jo je izrekla ženska. Zato se je ob besedah »coniglio dislata« Žlikrof tako razjezil, da je kot pobesnel zgrabil Plahuto z levico za jopič na prsih, z desnico pa ga je sunil pod rebro, da se je Plahuta kar zamajal. Tedaj pa je Kripica, ki je zaradi visoke postave videl daleč, opazil, da je z malega tovornjaka padel lep, precej velik paket. Takoj je opozoril ostala dva na srečo, ki se verjetno skriva pod svetlimi papirji. Trgovsko podjetnemu Plahuti so se zableščale izbuljene oči, sunkoma si je potisnil srajco v hlače za pasom in jo udrl proti paketu. Preden se je sklonil do njega, se je previdno ozrl naokrog, nato slekel jopič in skrbno ovil z njim paket ter si ga nežno naložil v naročje. Tedaj sta dospela do njega že tudi prijatelja. Kripica je potežkal paket in strokovnjaško dognal: »Tu bo kak dober pršut!« Plahuta se mu je pomilovalno nasmehnil: »Po teži že, a pršuta se ne spravlja v tako krasno škatlo kot je ta.« Kripica je opustil misel na vsebino, izjavil je le: »Kar je v paketu si bomo razdelili na tri enake dele!«

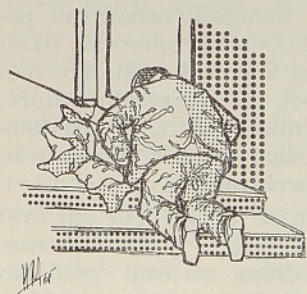
Molče sta ostala dva predlog sprejela. Žlikrof, ki je stanoval tam blizu, je ves srečen korakal naprej, da bi odprl vhodna vrata, kjer bodo lahko čim prej srečni dobitek razdelili. Prijatelja sta odločno ugovarjala, češ, da tam ni najbolj primerno, ker je preblizu kraja, kjer so paket našli; gospodar izgubljenega blaga bi se utegnil vrniti. Obveljal je Plahutov predlog, ki je gostoljubno, z mehkim preračunljivim glasom predlagal, naj bi šli k njemu na dom tja pod Montebel. Iz previdnosti, ki nikakor ne škodi, sta ostala dva pristala. Složno so se uvrstili drug poleg drugega in srečna trojica je pazljivo in molče korakala s paketom. Malo pred vhomom v Plahutovo stanovanje, je ta skoro šepetaje vprařal: »Kripica, pa če je v njem denar, bomo tudi to sorazmerno razdelili, kaj ne?« Kripica pa je po kratkem pomisleku mirno odgovoril: »Saj to je nemogoče, denarja ne vozijo ponoči in na odprtem tovornjaku.«

Plahuta je vzel ključ iz žepa, ga mrzlično potisnil v ključavnico, odprl vhodna vrata, prižgal luč in nestrpno hitel: »Kar tukaj, kar tukaj — na hodniku odprimo!«

Žlikrof, ki je v pestujoči drži nosil paket zadnji del poti, ga je utrujen odložil na svetlo progasti tlak v vhodni veži.

S pohlepnim zamolklim smehom je prvi počepnil Plahuta in z nožem, ki ga je že med potjo otipaval v žepu, zdaj začel rezati lepo omotane, bleščee barvne trakove. In ko je začel, drhte od pričakovanja, odvijati prvo plast finega sinjega papirja, sta se mu pridružil še prijatelja. V nestrpnosti pa sta pomagala bolj z ugibanji. Ko se je Žlikrofu zdelo to

odvijanje že predolgo, je neučakano pobral Plahutov že odprti nož, predril paket ter s prstom potipal v notranjost; za trenutek je obstal, nato pa goreče zašepetal: »Saj to je vendar dragocen krznen plašč!«

*Saj to bo vendar
dragocen krznen plašč!*

Trojica se je pomenljivo spogledala. Potem pa je Kripica žalostno vzdihnil: »No, in zdaj ga bomo morali razrezati na tri dele!«

Med tem, ko sta bila prijatelja le pri koncu z odvijanjem, je že Žlikrof vstal, da bi resno strokovno ocenil krznen plašč. Pri zadnjem obračanju paketa pa je nenadoma spoznal, da se ni zavalil na tla dragocen plašč, ampak velik, črn maček, seveda — mrtev. Vsi so poparjeni obstali.

Prvi se je iz zadrege vzdramil Plahuta. Zdrvel je po stopnicah navzgor, Žlikrof pa je za slovo zamijavkal za njim. Preden je Plahuta odprl stanovanjska vrata, se je maščevalno zadril navzdol: »Conglio dislata!«

Kripica in Žlikrof sta se spogledala, pustila crknjeno žival Plahuti pred stanovanjem in klavrno odšla. Za tisti večer je bil mir med trojico.

RADO BEDNARIK: STARI GRADOVI NA GORIŠKEM

GRAD V GRADIŠKI

Po zapiskih raznih kronistov je stal grad na južni mestni vzpetini nad Sočo, tam kjer se dvigajo danes sive stavbe in ogromni zidovi nekdanje jetnišnice, že ves čas bojov med grofi in patriarhi. Resno utrjevanje gradiškega gradu in vsega desnega brega Soče do Majnice se je pa začelo za časa turških vpadov v 15. stoletju. Turki konjiki in martolozji so prvič udarili preko Soče leta 1472. Beneški senat je sklenil, v strahu za svoje ozemlje, zavarovati soške bregove. Nedelavni zadnji goriški grof Leonhard je protestiral, češ da spada ozemlje okoli Gradiške pod njegovo oblast. Senat pa ga ni poslušal, marveč je ukazal leta 1475 skopati jarek z nasipom, lesenimi palisadami in bastijami od goriškega mosta šest milj daleč do Gradiške in še osem milj od Gradiške navzdol. Že naslednje leto je Skanderbeg predril obrambno črto, katero je stražil Hijeronim Novelo in je požigal in ropal do Tagliamonta in Piave. Gradiške, ki je tvorila z gradom ter z obzidjem in tremi stolpi močno trdnjavo, se Turki niso upali napasti. Vendar je leta 1479 ukazal senat proveditorju Giovanniju Emu, naj poskrbi, da se grad sredi Gradiške in obzidje popravi in utrdi. Vojaška inženirja Gallo in Borella sta v treh letih dala gradu novo lice. Skalni vrh, visok približno 30 metrov, je bil obzidan poldrug meter na debelo. Osrednja stavba v pravokotni obliki s štirimi čokatimi kvadratnimi stolpi je bila obdana z graščinskimi poslopji v nepravilnem četverokotu. Grajsko poslopje je pozneje služilo za jetnišnico in vojašnico. Z notranje grajske ploščadi pelje pot mimo globokega vodnjaka z dobro pitno vodo, navzdol k glavnim vratom v šest metrov debelem

obzidju. To obzidje je značilno po zobatih prizidkih na vsakem oglu, da so zabranili naskakovalcem prislanjati lestve v napad. Le nad temi vrati je vklesan plemiški grb poznejših knezov Eggenbergov, kajti v srednjem veku ni bil grad sedež kake fevdalne rodbine. Menjavali so se goriški gastaldi in beneški providurji, kakor je pač tudi oblast prehajala iz rok v roke. Okrog gradu se je vil vodni jarek, ki ga je spet obdajal nižji zid. Med tem in tretjim obzidjem, ki je dobro ohranjeno z nizkimi polkrožnimi bastijami nad Sočo, pelje pod zidinami okrog in okrog dobra cesta. Mrke so te visoke zidine, brez viteške romantike; votlo strme navzdol neštivilna nizka okna z dvojnimi železnimi rešetkami. Utrdba, nezavzetna za takratne naskakovalce! Beneški inženirji so obdali s trdnim obzidjem tudi naselje pod gradom, tako da je z njim vred tvorilo eno najmodernejših trdnjav 16. stoletja. V obzidju so stražili trije stolpi: Spiritata, Marcella in Calcina. Širok in kakih petnajst metrov visok torrione S. Giorgio se je dvigal na severni strani. Na desni strani se še danes vidi dobro ohranjen masivni stolp »della Campana«, ki ima v premeru nad deset metrov in v višino kakih petnajst. Med obema so vodila v notranjost utrjenega mesta severna vrata »Porta nuova«, ki predstavljajo samostojno utrdbo. Štiri čokate stavbe v obliki štirioglatih stolpov se stikajo med seboj na oglih tako, da je na sredi vrat še veliko dvorišče z ložo in odprto kapelico. Dvoje visokih stopnišč vodi na notranji strani v prvo nadstropje stolpov ob vratih, ki se dvigajo 12 metrov nad mestne strehe. Stari del mesta je uklenjen v približno pol kilometra dolgi

kotlinici med grajsko pečino na jugu in utrjenimi vrati ter dvema stolpoma na severu. Pri stopnišču na severna vrata je postavljen doprni spomenik Leonarda da Vinci. Po turških vpadih mu je namreč beneški senat naročil, naj Gradiško utrdi še močneje in naj zajezi Sočo, da bi sovražnik ne mogel napasti trdnjave ob vodi. Veliki genij pa je odpisal, da je res treba na Soči zadržati vsakega napadalca, toda ni dovolj denarja, če naj se Soča zajezi in spelje struga okoli obzidja. Priporočil pa je, naj postavijo v stolpe njegove nove bombarde. Senat je cinal; za utrjevanje Gradiške je ukazal zbirati potrebni denar po vseh svojih mestih. Nazadnje so po Leonardovih načrtih res nekoliko izboljšali utrdbe.

Gradiška, citadela s peterokotnim obzidjem, je imela kakih 6000 kvadratnih metrov ploščine. Po končanih utrjevalnih delih je zahteval graditelj Emo, naj bi se po njem celo imenovala

Emopolis, namesto Gradiška. Na take častihlepne zahteve pa ni bilo časa misliti, ker so se napovedovale nove vojne, ki so spet rušile grad in obzidja okrog Gradiške.

Vojni vihar

Ko je cesar Maks kot dedič goriških grofov zasedel Goriško, so mu Benečani osporavali posestva v Furlaniji. Leta 1508 so odmevali okoli Gorice in Gradiške bojni kriki »San Marco, San Marco«, na tej strani Soče pa »Vivat imperator«. Gradiško je držal Justinijan Morosini, Bartolomej d'Alviano je pa požgal grad v Krminu in neusmiljeno pobil vse prebivalstvo.

Na goriškem gradu je 22. aprila 1508 zavihral prapor Markovega leva. Tri leta je trajalo premirje. Morosini je medtem utrjeval gradiško obzidje ob Soči. Vojvoda Brunsviški je z Markom iz Stične, imenovanim Marco Cane, udril s šestnajst tisoč možmi čez Sočo. (Dalje)

naši razgledi

MARTIN JEVIKAR

SODOBNA SLOVENSKA ZAMEJSKA LITERATURA (NADALJEVANJE)

KOROSKA

Koroška je bila z Brižinskimi spomeniki začetek in zibelka slovenske književnosti. Tudi v naslednjih stoletjih je igral Celovec pomembno kulturno vlogo, okrog 1850 do 1880 pa je bil pravo slovensko literarno središče. Tu je po Slomškovi zaslugi od 1852 do 1919 delovala Družba sv. Mohorja, ki je po številu naročnikov od leta do leta naraščala: od začetnih tisoč je prišla leta 1918 na 91.000 udov, skratka, skoro v sleherno slovensko družino je poslala vsako leto vsaj po pet knjig. V Celovcu je Anton Janežič izdajal deset let prvo pomembno slovensko revijo Slovenski glasnik (1858-68) in prvo redno knjižno zbirko Cvetje iz domačih in tujih logov. V reviji, knjižni zbirki in pri mohorskih knjigah so sodelovali najboljši pesniki, pisatelji in kulturni delavci iz vseh slovenskih dežel.

Med obema svetovnima vojnoma je bilo vse to živahno delo nasilno zatrto, po letu 1945 pa se je začelo počasi obnavljati. Sprva je šlo za izrazito ljudsko-prosvetno in narodno ohranjevalno delo, v zadnjih letih pa poganja tudi čisto umetniško ustvarjanje. Osrednja kulturna ustanova je spet Mohorjeva družba v Celovcu, ki zalaga brave s knjigami, družinsko in prosvetno revijo *Vera in dom*, glasilom slovenkih izseljencev *Naša luč*, verskim listom *Nedelja*, politično informativnim tednikom *Naš tednik - Kronika*. Dijaki na Plešivcu nad Gospo Sveti so leta 1954 začeli izdajati rokopisni list *Kres*, učiteljski pa istega leta *Setev*. Iz obeh so se počasi razvili visokošolci, ki so začeli izdajati *Mladje*. Končno izhaja v Celovcu še tednik *Vestnik*.

Najstarejše in osrednje kulturno glasilo je *Vera in dom*, ki je začelo izhajati kot mesečnik v jeseni 1948.

V uvodniku v šesti letnik pravi, da se je list »rodil v št. Rupertu pri Velikovcu pod naslovom Družina in dom. Ustvarila ga je želja po svobodni, katoliški rasti duha v naših družinah, botrinilo pa mu je nad petdeset očetov in mater z izdatno gmotno žrtvijo za prvo zibelko.«

Revija je pritegnila k sodelovanju vse pomembnejše koroške kulturne delavce, poleg njih pa še mnoge zamejske »iz prostornosti petih dežel in dveh celin«. Ker so se ljudje med vojnoma nekako odvadili slovenskega branja, je morala revija zavzeti tako raven, da je bila ljudem razumljiva in toliko zanimiva, da so se je oklenili. Prinaša leposlovje, narodopisne in družinske članke, kulturna poročila in odlično opravlja svoje poslanstvo v okolju, kateremu je namenjena.

Mladje je že po naslovu revija mladih, kot so Florian Lipusch (Boro Kostanek), Karel Smolle (Miško Maček), Feliks J. Bister, Miško Kulnik, Erik Prunč, Reginald Vospersnik, Srečko Rožan idr. Mnogi sestavki so še hudo začetniški, trije sodelavci pa so medtem že dozoreli do samostojne knjige. Sodelavci so nepovezani, biti hočejo nad strankami, zato izhaja *Mladje* neredno in nima tistega vpliva, ki bi ga moglo imeti.

Izmed koroških pesnikov so se uveljavili:

MILKA HARTMAN

Rodila se je 1902 v Libučah, dovršila v Sloveniji gospodinjsko šolo in vodi gospodinjske tečaje na Koroškem. Pesniti je začela že zgodaj in sodelovala je v najrazličnejših listih in knjigah, a še sedaj ni odložila peresa. Za njen petdesetletni rojstni jubilej je celovška Mohorjeva družba izdala njeno pesniško zbirko *Moja greda* (1952).

Zbirka obsega 80 pesmi, ki so razdeljene v štiri poglavja: rodoljubne, ljubezenske, elegične ter v pesmi iz narave in življenja. Rodoljubne pesmi so precej otožne, ker je pesnica tesno povezana s koroškim življenjem, ki je bilo vedno tragično. Spominja se izgnancev, ki so morali zapustiti dom, izseljencev, zapuščenih domov, materine besede, knežjega kamna, Ciril-Metodovega kresa, opeva Podjuno, Libuško polje, Korte, Gospo Sveto itd. Gosposvetski zvon prosí: »Poj, le poj, zvon Gospe Svete, / zlij se v radost nam in boli, / z nami plakaj z nami moli, / vzdrami speče nam domove / in razbij nam zle okove, / s trdih tal naj vigred vzcve.« Kljub vsemu pa pesnica ne obupa nad svojo domovino, kajti knežji kamen ji je porok, da Slovenci na Koroškem ne morejo propasti: »Naj le tulijo viharji — / v kamen ta je pisano: 'Skale naše ne podró / ne sovragi, ne vladarji!'« V rodoljubnih pesmih je Hartmanova zelo blizu Gregorčiču, ki je prav tako mehak, nežen in elegičen, bolj plaka kot obtožuje.

Iz ljubezenskih pesmi zveni trpko razočaranje osamelega dekleta, ki čaka fanta sredi svojih gred, da bi mu dala rož, toda od nikoder ga ni, ker se je vnel za drugo. Spominja se lepih trenutkov, ko sta se vozila po Klopinskem jezeru, romala na goro in se ob večernih urah sprehajala po gmajnici. Kliče ga nazaj in mu ponuja doto, ki jo takole opisuje: »Zlata avba, kodrček zlat, / nageljčka opojni škrlat, / trak rdeče-modro-bel, / sinji očki, srček cel, / žarko sonce — meni brat, / rodna zemlja — moj zaklad; / vedno: ptiček ti bom pel... / Bodi, ljubi, me vesel!«

V elegičnih pesmih poje o sebi in svoji zapuščenosti. »O, strahotna je praznina!« vzdihuje. V otožni jeseni je zadivjala v njej bolest. Senca se plazi po stropu, črv v steni ji tiktaka čas in sraka na strehi ji naznanja smrt. V zadnjem oddelku poje o pomladi, o rožah, o kmetu, o domačem kruhu, o žeganju o božični noči, o veliki noči in podobnih motivih. V tem oddelku je veliko naravne lepote in narodnih noš. V njih je zelo sorodna Murnu.

Pesmi Milke Hartmanove niso posebno globoke, so pa občutene in pristne ter odkrivajo lepoto Koroške, ki je bila doslej le šibko zastopana v slovenskem pesništvu. Preproste so in domače, mnoge že uglasbene, nekatere

napisane celo v koroškem narečju. Te pesmi, pravi Tomaž Holmar v predgovoru, kličejo vsemu svetu: »Živeti hočemo! Živeti hočemo svoje narodno življenje tudi mi Slovenci na Koroškem.«

VALENTIN POLANŠEK

Rodil se je 1928 v Lepeni pri Železni Kapli, študiral med vojno nemško učiteljsko v Kranju in ga po vojni dovršil v Celovcu. Leta 1948 je nastopil učiteljsko službo na Obirskem, kjer je še danes.

Polanšek je začel pesniti leta 1948 in je do zdaj priobčil po raznih listih nad 200 pesmi. Leta 1963 je izbral cvet svojega dotedanjega pesniškega ustvarjanja v knjigi *Grape in sence*. V knjigi je 60 pesmi in so razdeljene v tri cikle: prvi je posvečen ljubezni, drugi lepoti koroške zemlje, tretji Koroški in njenim ljudem.

Prve ljubezenske pesmi so brezupne, ker je vojna prekruta za to nežno čustvo: »Onkraj mostu / je moje srce, / tostran pa vojna / in moje gorje.« Druga ovira je bila revščina: »Vdolbla poteze v moj stas / sta dninarska zemlja in krivični čas«, tretja pa koroške razmere: »Z rojaki se zgublja moj glas / v tujem kričanju.« Na splošno ima Polanšek ljubezenske pesmi malo, a še te so nežne, obdane s koroško naravo, rahlo sentimentalne.

V drugem in tretjem oddelku se vrstijo pesmi o lepoti koroške zemlje in o njenih ljudeh. Polanšek je vanje zajel dneve in noči vseh letnih časov na deželi, polne sončno upodobljene narave (Pod mojim oknom so travniki, Hipe zlate zate, Poletni večer, Majski cveti, Pozdrav Koroški), a tudi toplá socialná čustva (Kdo sem Pesem ajdovih žgancev / in sopara vrelega mleka — / tako pristno jutranji za ves dan«, dalje »kot je domači črni kruh / in preprosti jabolčnik ... kot je zateglo žebranje / in skupnost kmečkega spanja — / tako spojen s krvjo in zemljo.«

Polanšek je pravi ljudski pesnik, v marsičem soroden Hartmanovi, vendar pa bolj sproščen v izrazu in večstranski. Njegove pesmi so po obliki preproste, kratke, najpogosteje imajo po 12 verzov, kratkih, nerimanih, razdeljenih v kitice po tri ali štiri vrstice. Jezik je sočen, domač, čustva toplá, narava je podana tako slikovito, da jo kar čutimo.

(Dalje)

KNJIGE IN REVJE

IZREDNO IZVESTJE

Izredno izvestje je izdalo Državno učiteljsko »Anton Martin Slomšek« v Trstu ob pomembnem dogodku: poimenovanje zavoda po A. M. Slomšku, ob dvajsetletnici obstoja in ob odhodu prvega ravnatelja dr. Antona Kacina v pokoj. Jubilejno izvestje prinaša pozdrav ravnatelju dr. A. Kacinu, dekret o poimenovanju, besedo o Slomšku izpod peresa Antona Kacina in drugo krajšo razpravo učiteljske Sheile Laurenčič: A. M. Slomšek je kot pedagog še vedno aktualen. Janko Jež pa objavlja prispevek Ob 50-letnici slovenske univerze v Ljubljani.

Sledi seznam profesorskega zbora in učencev v letu 1967-68, seznam vsega osebja, ki je v 20. letih službovalo na učiteljski in seznam vseh abiturientov učiteljskega v 20. letih, ki jih je kar 276, kar znaša povprečno 13,8 na leto. Mnogo teh abiturientov slušbuje na osnovnih šolah, nekateri so s študijem nadaljevali, šli v druge poklice, večje število zlasti deklet pa se je posvetilo izključno družinskemu življenju.

LETNO POROČILO

Letno poročilo prosvetnega društva Prosek-Kontovel — 1968. Delavno prosvetno društvo Prosek-Kontovel, ki je upravičeno ponosno na svoj moški

zbor, je izdalo letno poročilo z bogatimi ilustracijami o svojem delu, kulturnih prireditvah in govorom dr. Draga Štöke na Prešernovi proslavi.

NOVA IZDAJA BRIŽINSKIH SPOMENIKOV

Podjetni slovenski rojak doktor prava in filozofije Rudolf Trofenik je obogatil in seznanil nemško govoreči svet z novim monumentalnim delom iz najstarejšega slovenskega slovstva, in omogočil izdajo novih študijskih razprav in dognanj o Brižinskih spomenikih — Freisinger Denkmäler — Monumenta Frisingensia — kot se glasi trijezični naslov. Delo je izšlo v letošnjem poletju v Münchenu. Kot

predstavljajo lani izdani slovenski protestantski pisci veliko novost in znanstveni doprinos, tako sodi tudi to delo v okvir velikih znanstvenih pobud in zasluži vse priznanje. Novo delo o Brižinskih spomenikih obravnava slovstveno, zgodovinsko, jezikovno in stilno stran teh spomenikov. Delo je uredil dr. Jože Pogačnik, ki v naslovni strani našteva kar 35 imen slovenskih pisateljev, pesnikov, jezikoslovcev in slovstvenih zgodovinarjev, ki so kakorkoli prispevali, proučevali, objavili in opevali te najstarejše slovenske slovstvene spomenike, od Primoža Trubarja pa do letos umrlega Jakoba Šolarja.

Prvo razpravo, ki jo knjiga objavlja je napisal dr. Jože Pogačnik in govori o Usodi Brižinskih spomenikov v slavistiki. Pisec sam zatrjuje, da je to nedokončna študija, ki pretehtava kar je bilo napisanega, od odkritja teh spomenikov leta 1803 pa do najnovejšega časa. Brižinske spomenike so obravnavali v nič manj kot v doslej dognanih 335. razpravah in omembah med slavisti slovanskega, germanskega, romanskega in madžarskega sveta ter Meyerjev katalog latinskih kodeksov. Kljub tolikim znanstvenim razpravam je le malo vprašanj o Brižinskih spomenikih, ki so dokončno rešena in splošno sprejeta. To so predvsem vprašanja o času nastanka, o vprašanju izvirnika, odkoder je bila prepisana današnja oblika ter zveza Brižinskih spomenikov s starocerkvenim slovanskim pismenstvom. Teh vprašanj si v dokončni veljavi ne laste niti razprave te knjige.

Najdaljša razprava je prof. dr. Rudolfa Kolariča, ki govori o »Jezikovni analizi«. Pisec razprave govori o pisavi, obliki, obravnava zgodovinska in jezikovna vprašanja, besede in tvorbo besedi. Znano je, da so se in se še danes vodijo okoli Brižinskih spomenikov razne nasprotujoče si teorije. Prof. Kolarič pa se s svojimi dognanji pridružuje trditvam Frana Ramovša in Rajka Nahtigala, da so Brižinski spomeniki prvi in najstarejši doslej dognani in poznani slovenski jezikovni spomeniki.

Založnik dr. Rudolf Trofenik je opravil nemajhno zaslužno delo s tem, da je širokemu svetu prikazal naše najstarejše slovstvene spomenike in znal k proučevanju teh pritegniti tudi tuje znanstvenike. *Maks Šah*

»SKANDINAVSKI IZVOR SLOVENCEV«

Pred kratkim je izšla v Trstu knjiga »Skandinavski izvor Slovencev«, katere avtor je Franc Jeza. V njej navaja številne etimološke (jezikovne), etnološke in zgodovinske dokaze za to, da pradomovina Slovencev ni mogla biti nekje v močvirjih ali gozdovih na Karpatih, kot so doslej trdili razni slovenski in tuji zgodovinarji in jezikoslovci, ker v gozdovih ni mogla nastati nikaka civilizacija, ampak da so naši predniki prišli v času okrog Kristusovega rojstva iz Skandinavije.

Knjiga stane 3000 lir ali 5 dolarjev in se dobi v slovenskih knjigarnah v Trstu, Gorici in Celovcu (Mohorjeva), ali pri avtorju: Franc Jeza, Via di Prosecco 2, Opicina (Opčine), Trst.

GLEDALIŠČE

OB PRVI PREDSTAVI

V soboto 21. oktobra se je po nekajmesečnih počitnicah spet dvignil zastor v Kulturnem domu in Slovensko gledališče je nastopilo s svojo prvo letošnjo predstavo Antona Pavloviča Čehova »Tri sestre«.

Mislimo, da sobota ni slabo izbran dan v tednu za premiere. Letos se je vodstvo gledališča namreč odločilo, da bodo prve predstave v sobotah. Teden je zaključen in do devete ure zvečer je že mogoče vsakemu ljubitelju domače gledališke umetnosti priti na predstavo. Tako se zdi, da bi morala biti premiera najboljše obiskana predstava in da bi moralo na vsaki premieri vladati nekako praznično razpoloženje.

Tudi sicer se vidi, da je z gostovanjem režiserjev letos poskrbljeno za nekaj novosti, ki bodo lahko razgibale monotonost, čeprav bo igravski zbor ostal povsem isti.

Že prvo delo je režiral znani slovenski gledališki strokovnjak, ing. Bojan Stupica. Že ko se je lotil pred več kot petindvajsetimi leti svojih režij, je pokazal posebno zanimanje za ruska dela. Menimo, da je morda med vsemi slovenskimi režiserji najgloblje prodrl v miselnost in duševnost ruskega človeka, s svojo odrsko praktičnostjo in inženirsko iznajdljivostjo pa je vedno znal predstave tako zelo razgibati, da so dosegle navadno bleščeč sijaj. Zaradi tega slo-

vesa so mu tudi zaupali najpomembnejše gledališče v Beogradu, ki je postalo nekaka najvišja akademija igravske in gledališke umetnosti v Jugoslaviji.

Foleg ing. Stupice bodo letos še režirali: Zarko Petan, Mirko Mahnič in Jože Babič. Zanimivo je, da bo letos režiral slovensko noviteto Petan in ne Babič, kot jih je navadno doslej. To je brez dvoma mnogo boljše, saj bo drug režiser gotovo v Tavčarjevi dramatikini našel še nov način izraznosti. Tavčar je danes nesporno zanimiv dramski pisatelj, ki nam na svojski način tolmači sodobnega človeka in njegovo doživljanje in čustvovanje. Morda bi vodstvo kljub temu enkrat tvegalo in razpisalo natečaj za slovensko dramsko noviteto, čeprav bi ohranilo Tavčarja kot tisto zlato rezervo, ki bi dala svoje delo, če bi bil sicer natečaj brez odziva. Morda bi pa vendarle dobili nove prispevke.

Brez dvoma bo zelo zanimiv Martin Krpan, ki ga je po Levstikovi povesti napisal in ga bo režiral prof. Mirko Mahnič. Če se spomnimo samo njegovih enodejank v okviru Slovenskega pasijona, pa bomo vedeli, s kakšnim poslušom in s kakšno ljubeznijo sega Mahnič v globino narodnega izročila in kako z umetniško silo oblikuje odrska dela. Tako bomo imeli pravzaprav letos dve krstni predstavi domačih odrskih del v Trstu, Tavčarjevo in Mahničovo.

Vodstvo gledališča je zaupalo več režij kot ostalim Jožetu Babiču: pripravil bo Simonovo komedijo »Zares čuden par« in Plautusovo komedijo »Anfitruo«.

Tem petim delom, ki smo jih navedli, bo ljubljansko Mestno gledališče dodalo še Dürrenmattovo komedijo »Prekrščevalci« in jo bo igralo za abonente.

Šest predstav je tedaj letos na programu našega gledališča v Trstu, oziroma pet brez gostovanja. Vendar bodo pripravili tržaški igravci še Gorinškovo Rdečo kapico, Goldonijeve Primorske zdrahe in tako imenovane večere umetniške besede.

Med gostovanji pa moramo omeniti predvsem Smoletov »Krst pri Savici«, s katerim bo gostovala ljubljanska Drama, neslovenske skupine pa bodo gostovale tele: *Opera iz Zagreba*, *Jugoslovansko narodno pozorišče* iz Beograda in *Drama narod-*

nega kazališta» z Reke. Na pogled se zdi celo preveč gostovanj neslovenskih skupin, ker bi bilo za naše gledavce gotovo važnejše gostovanje ljubljanske Opere in gostovanje ljubljanske Drame kot pa gostovanje v srbohrvaščini, ki za našega povprečnega gledavca kljub vsemu ni razumljiva. Vendar upamo, da bo slovenski del tako močan in da bo vtis tako velik, da tržaškega gledavca ne bo motila toliko nedomačnost.

S temi občutki smo sprejeli začetek sezone S. G. V velikem pričakovanju. Upamo, da se bo v novi sezoni posrečilo vodstvu in umetniškemu prizadevanju naših igravcev pridobiti si zaupanje občinstva in da bo naredilo vse, da si bo utrla pot v širino. Potem bo nova sezona pomenila nov kamen v zgradbi celotne slovenske gledališke kulture za vse tržaške Slovence. To tudi želimo vsi ob začetku.

Predstava A. P. Čehova »Tri Sestre«, s katero je gledališče pričelo letošnjo sezono, je uspela. Posebno je presenetila režija inž. arh. Bojana Stupice in zavzetost vsega ansambla za predstavo. Seveda je predstava zadovoljila predvsem zahtevnejše občinstvo.

Jože Peterlin

MILENA MERLAK: BESEDE BREZ BESEDE

Že pred več meseci je izšla pesniška zbirka Milene Merlakove. Ker Mladika knjige ni dobila, knjigarne pa so bolj ali manj preživljale poletne počitnice, jo tudi mi šele zdaj omenjamo. To so povsem nove pesmi, globoke, miselno izčiščene, oblikovno izredno dovršene, mestoma pretresljive. Podrobnejše poročilo bomo prinesli v prihodnji številki. Danes na zbirko opozarjamo in jo priporočamo kot krasno darilo za Miklavža ali božič. Dobite jo lahko v slovenski knjigarni v Trstu.

PISMO UČITELJEM IN PROFESORJEM

svoje moči in svoj kratki prosti čas investirati v to, da je v svojem rodnem kraju število šolskih otrok dvignil od enega na trinajst. Trгоvec in industrijalec, ki bi mu bila slovenska šola na zapadnem delu slovenske zemlje lahko deveta briga! Pa ne samo to: vsako jutro pošilja trinajstim slovenskim otrokom malico, obiskuje njihove družine, jim pomaga itd. Človek, ki ne živi od plače za poučevanje v slovenskih razredih! Vaši kolegi pa...

Nisem še starček, ki bi se čutil poklicanega, da šolskim vzgojiteljem delim kake nauke. A srce mi je polno sreče, da sem bil deležen zdrave slovenske misli v šoli, obenem pa me razjeda bolečina ob 24. današnjih učiteljih. Naj mi nihče ne zameri, da sem to svoje občutje povedal. Te besede mi narekuje skrb za našo narodno prihodnost, skrb in odgovornost, ki si ju moramo razdeliti in prevzeti mi, vsak svoj del.

Tako kot sta svojo odgovornost prevzeli tisti učiteljci in učitelj, ki so v mestu, kjer se je zdelo, da je slovenstvo izumrlo, poiskali in obiskali Slovence. V tistem delu našega mesta je naraslo število otrok v slo-

venskem vrtcu od skromnega števila na 40 in čez. Tem učiteljem vse naše spoštovanje, požrtvovalni učiteljci otroškega vrtca naša zahvala in iskren pozdrav. Vidite, da je še toliko svetlobe, da nas senca štiriindvajsetih ne bo oplašila. Ti lepi vzori pa tudi odpirajo vabilo vsem, ki so stopili na napačno pot. Še je čas za povratek.

Vsem vam, dragi učitelji in profesorji, ki greste z veseljem in z lepim poslanstvom učiti na slovensko šolo, želim veliko uspehov in zadoščenja med svojimi učenci. Naj vam izrazim vso hvaležnost za trud, plemenito delo in požrtvovalno vztrajnost, ki bo gotovo obrodila zaželeno sadovo.

DRAGO ŠTOKA

DUŠAN GRABRIJAN: JOŽE PLEČNIK IN NJEGOVA ŠOLA

V založbi Obzorja v Mariboru je izšla nova knjiga o največjem slovenskem arhitektu, Jožetu Plečniku. Mojstrov učenev, arh. Dušan Grabrijan nam Plečnika približa še bolj, vrednoti njegovo delo in zapolnjuje vrzel kar je do sedaj še nepovedanega o njem. Knjigo lahko dobite v slovenskih knjigarnah v Trstu.

MOST 18/19 IN ZALIV 12/13, LEPO KULTURNO DOŽIVETJE

zen in odprt, Pahor pa je bolj zagnan, neizprosno, osebno angažiran. V literarnem delu ni posebnih odkritij; Peter Kovačič in Vili Stegu nista domača avtorja, pa četudi bi bila, ne preraseta okvira sočasne blede in plahutajoče lirike besednega kockanja, pri čemer je Kovačič vseeno bolj nadarjen in manj podvržen vplivom, medtem ko pri Stegu zasledimo kar krepke vplive od Kocbeka navzdol. Irena Zerjal Pučnik se od njiju loči po tem, da njeno poezijo nosi bolj razum kot čustvo, tako da njeni prozni vložek preberemo z užitek, že zaradi inteligentnega nizanja podob, ki kažejo že lepo jezikovno kulturo poleg živahnega razuma. Marjan Rožanc v Samomorilcu ne preveč posrečeno analizira tip nekoliko alieniranega človeka, le da poudarek ni na psihologiji, temveč na kompozicijski igri. Zerjalova nato spregovori o slovenskih filmskih scenarjih po zadnji vojni, Fedor Žigon, ki ga žal niso predstavili, pa v Mejah arhitekture v obliki dialoga z ing. Jugovcem razmišlja o naslovnem problemu, za izhodišče pa jima služi projekt ing. Jugovca (Atomski center v Ljubljani). Ob tem dialogu se človek razveseli, da

imamo še inženirjev, ki niso le tehniški, temveč si zastavljajo tudi duhovne probleme ob svojem delu. Čeprav je esej visoko zastavljen, se vanj z užitek poglobiš, saj ti odkriva povsem (vsaj za laike) novo gledanje na arhitekturo. Edini dvom, ki si ga ob tako perfektne članku zastavim, je, kako bi bilo, če bi bilo npr. samo izhodišče, namreč projekt inženirja-filozofa, ob vseh tako prepričljivih razlagah — nefunkcionalen in estetsko grd (kar verjetno ni, saj je bil nagrajen!) ali pa, recimo, da bi odpadlo ozadje s Kamniškimi Alpami, na katere se tako sklicuje, pa bi imel tam opravka z golo ravnino ali starimi podrtjami... V toliko o tveganosti širjenja meja ne arhitekture na sploh, ampak tega projekta konkretno. J. Maritaina Tragedija humanizma je manj zanimiva kot povzetek kot pa bi bil prevod odlomka, Maritaina je pa le škoda obnavljati! Gotovo pa tudi tak M.ne more biti slab sodelavec. Pač pa je Rožančev prispevek Fotografija in jaz prej mašilo kot kaj drugega, igračka, duhovitost morda, a nič več.

O feljtonih in zapiskih le na kratko: živi, aktualni (A.L., Vr., Janko Musulin, M. Razor, S.V. in Ko.)

Z. Tavčar

Za dobro voljo

IZ LJUDSKE MODROSTI

Česar se Janezek ni naučil, tega Janezu ni treba znati.

Kjer nič ni, je že vse država vzela. Govoriti je srebro, molčati pa nevarno.

Če kdo ne mara poslušati, bo prihranil radijsko naročnino.

Komur je Bog dal dobro službo, temu je dal tudi zaščitnika.

Kdor nima ničesar v glavi, mora imeti partijski priročnik.

Vse dobre stvari so trikrat predrage.

Kdor ima maslo na glavi, ga ima tudi na kruhu.

☆

Neki slaven nemški pianist je bil zelo ponosen na svoj plemiški naslov. »Plemstvo naše družine sega do križarskih vojn,« je trdil. »Eden mojih prednikov je spremljal Riharda Rdečebradca.«

»A res. Na klavirju?« je vprašal naveličani poslušalec.

☆

Tomažek hoče stopiti v vrt, pa se prestrašen ustavi, ko zasliši lajanje velikega psa.

»Kar naprej pojdi, fantek,« ga vzpodbuja gospa. »Kaj ne veš, da pes, ki laja, ne grize?«

»Ja, jaz že vem, a ne vem, če tale pes ve.«

Pacient: »Doktor, kar pustite injekcije! Moje bolečine so neznosne. Pustite me umreti!«

Doktor pa: »Kaj, vi boste mene učili, kdaj in kako naj opravljam svoj poklic!«

☆

Vse je pripravljeno za operacijo. Pride kirurg, tedaj pa začne bolnik vpiti kot obseden: »Ne pustim si odrezati noge, ne pustim!«

Kirur pa: »Dajte no, pomirite se! Mislite na kaj drugega.«

☆

»Če bi ti našel zlato uro, ali bi jo nesel na policijo?«

»Kakšno vprašanje!«

»Vidiš, jaz tudi ne!«

☆

»No daj, Pepček, pomisli malo. Če se je otrok rodil 1960. leta, koliko je danes star?«

Pepčku je računstvo najbolj zoprni predmet. Nekaj časa molči, potem pa reče: »Kdo pa ve, če ni medtem že umrl.«

☆

Mladenič: »Gospod, želel bi se poročiti z Vašo hčerjo.«

Oče: »Si že videl mojo ženo?«

Mladenič: »Že, a kljub temu bi raje vzela vašo hčer.«

»So ti vseh moje plave oči?«

»Da.«

»In moji lasje, so lepi?«

»Da.«

»In zobje? Se ti zde kot biseri?«

»Da.«

»In moja postava. Kaj ne, da sem vitka in pravilno raščena?«

»Da.«

»O dragi, kako te imam rada, ker znaš tako lepo govoriti z menoj!«

☆

Ker je mamica že drugič padla na šoferskem izpitu, jo skuša Majdica potolažiti:

»Nič ne bodi žalostna, zadnjokrat ga boš gotovo naredila.«

☆

Mihec je vozil kolo.

»Glej, mama, zdaj se peljem brez rok!«

In malo zatem: »Glej, zdaj se pa peljem brez nog!«

Tedaj je zagrmel po tleh. Mama je prestrašeno zavpila:

»Kaj pa zdaj?«

»Zdaj pa brez enega zoba, je zagodrnjal Mihec in vrgel kolo v kot.«

☆

»Gospa, vzemite tale prekrasni rubin. Nekoč je krasil krono perzijskega šaha.«

»Ne, ne, ponošenih stvari principi ne nosim.«

R I M - Slovenski „Hotel Bled“ ITALIJA

Lastnik Vinko LEVSTIK

ROMA - Via S Croce in Gerusalemme 40 - Tel. 777-102, 7564783

Blizu železniške postaje - Direktna zveza z avtobusom št. 3

Domača kuhinja - Vse sobe s prhami.

TVRDKA

Herze

USTANOVljena LETA 1896

TRST

TRG S. GIOVANNI, 1

TEL. 35-019

Emajlirani štedilniki najmodernejših oblik na vsa goriva. Popolna oprema za kuhinje, jedilnice, restavracije iz emajla, nerjavčega (Inox) jekla, stekla itd. Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki. Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušenega kristala. Lestenci ter vse vrste električnih luči, klasične in moderne oblike.

MLADIKO lahko kupite

V TRSTU:

- v knjigarni Fortumato
- v Tržaški knjigarni
- v prodajalni časopisov na končni postaji openskega tramvaja
- pri Parovelu v galeriji Tergesteo

NA OPCINAH:

- v prodajalni časopisov na končni postaji openskega tramvaja

V DOLINI:

- v trgovini Kos

V GORICI:

- v Katoliški knjigarni

Ta številka je bila zaključena 8. novembra 1968.

CENA 200.- LIR